

“Ik had heel iemand anders kunnen zijn”
Een kwalitatief onderzoek naar het welzijn
van mannelijke slachtoffers van seksueel
kindermisbruik in Vlaanderen

Masterproef neergelegd tot het behalen van
de graad van Master in de Criminologische Wetenschappen
door **(01609636) (Raets Olivia)**

Academiejaar 2021-2022

Aantal woorden: 14 516

Promotor :
(Vandeviver Christophe)

Commissaris :
(Verspecht Fee)

ABSTRACT

Context - There is a consensus in international research literature that sexual abuse in underage boys is an often underestimated but complex problem with a major impact on the well-being of the victims. However, Belgian research on hands-on sexual abuse during childhood and puberty and its impact on the health and well-being of male adults is rather limited.

Aim - This study seeks to provide more insight both into the context and characteristics of sexual abuse of underage boys (nature of the abuse, age of the victim, frequency, duration, perpetrator and his strategy), whether or not the victim discloses and/or reports, as well as the physical, psychological, relational and sexual consequences at an adult age.

Methodology - Ten adult Flemish victims between the age 26 – 67 years and with an average age of 45, were questioned about their experiences by means of semi-structured interviews. All participants were victims of (non-)penetrative sexual abuse and are/were member of a peer support group around sexual violence.

Results - The respondents were victims of one-off, and/or chronic/repeated sexual abuse by a male offender, where in most cases we notice a power relationship between offender and victim. The abuse, at the time, wasn't always recognized by the victims as abuse. Disclosure of the abuse – by means of a formal report to the police or merely opening up to parents, friends and partner – often did not occur until adulthood. The participants all reported numerous, serious and long-term consequences, including avoidance behaviour, anxiety and anger issues, and above all guilt and shame, which can be linked to stereotypic cultural presumptions and positions about masculine behaviour. The relational aspect of the victim's life with partner, his children and friends was subjected to substantial negative influences. Sexual problems that were mentioned are the avoidance of sex, promiscuous conduct and both heterosexual and homosexual participants at one time doubted their sexual orientation. Attending therapy and positive reinterpretation were identified as positive factors in the coping process. A sense of meaning and/or purpose is found in the support of other victims. All participants feel that too little attention is paid to the problem, and that knowledge in the issue and the effects of sexual abuse are underestimated.

Keywords – child sexual abuse, male victims, health consequences

Trefwoorden – seksueel kindermisbruik, mannelijke slachtoffers, gezondheidsgevolgen

WOORD VOORAF

Deze masterproef sterkt ertoe het diploma master in de Criminologische Wetenschappen te behalen.

Vooreerst wil ik graag mijn promotor prof. C. Vandeviver bedanken voor zijn hulp en ondersteuning gedurende het hele proces. Zijn begripvolle houding op momenten dat ik zoekende was heeft er toe bijgedragen dat ik de juiste beslissingen wist te maken om mijn masterproef te kunnen finaliseren.

Mijn grote dankbaarheid en respect gaan uit naar de respondenten die bereid waren getuigenis te geven over de meest intieme details uit hun leven. Ze waren wellicht schoorvoetend om zeer pijnlijke herinneringen aan het misbruik te moeten ophalen, maar waren sterk gemotiveerd om een bijdrage te kunnen leveren aan een grotere kennis over het thema. Hun ervaringen confronteren ons met het feit dat het misbruik hun dagelijkse leven nog steeds in min of meerdere mate beheerst, maar tonen ons tegelijk ook hoe zij dankzij hun veerkracht en met een blik vooruit een manier hebben gevonden om met hun verleden om te gaan en zo op weg zijn om te evolueren van slachtoffer naar overlever.

Lieve mama, ik dank jou voor .... alles.

Inhoudsopgave

INLEIDING	1
DEEL 1 – THEORETISCH KADER	5
1.1. Bronnen	5
1.2. Kenmerken van het seksueel misbruik	5
1.3. Gevolgen	7
1.3.1. Fysieke en psychosomatische gevolgen	7
1.3.2. Psychische gevolgen	7
1.3.3. Sociale en relationele disfuncties	8
1.3.4. Seksuele gevolgen	8
DEEL 2 - METHODOLOGIE	10
2.1. Theoretisch kader	10
2.2. Kwalitatief onderzoek	10
2.2.1. Semi-gestructureerde interviews	10
2.2.2. Rekrutering van de respondenten	10
2.2.3. Onderzoeksverloop	11
2.2.4. Data-analyse	12
2.2.5. Betrouwbaarheid en validiteit	12
DEEL 3 - RESULTATEN	14
3.1. Kenmerken van het seksueel misbruik	14
3.1.1. Begripsomschrijving	14
3.1.2. Leeftijd	14
3.1.3. Delict type	15
3.1.4. Frequentie en duur	16
3.1.5. Daders en fysieke omgeving van het misbruik	16
3.1.6. Formele en informele disclosure	17
3.2. Gevolgen	20
3.2.1. Fysieke en psychosomatische gevolgen	21
3.2.2. Psychische gevolgen	21
3.2.3. Sociale en relationele disfuncties	28
3.2.4. Seksuele gevolgen	30
3.3. Levenskwaliteit, positieve herinterpretatie en zingeving	34

DEEL 4 – DISCUSSIE EN CONCLUSIE	36
4.1. Interpretatie van de resultaten	36
4.1.1. Kenmerken van het seksueel misbruik	36
4.1.2. Gevolgen.....	38
4.2. Beperkingen van het onderzoek	41
4.3. Aanbevelingen.....	41
Bibliografie.....	I
Perstekst	VI
Bijlagen.....	VIII

INLEIDING

“Ik vind het ontzettend moedig dat je dat durft aan te pakken, ook specifiek dan voor het mannelijke geslacht. Dat vind ik echt heel nodig ook. Er heerst nog altijd het idee dat een man dat niet kan overkomen. En ja, dus wel hé (lacht)”

Dit was het antwoord op mijn vraag aan een respondent (slachtoffer van langdurig seksueel misbruik tijdens zijn minderjarigheid) waarom hij zich aanbood voor mijn onderzoek. Hij belicht hiermee een groot aandachtspunt m.b.t. seksueel misbruik bij minderjarige jongens. Er is – vooral bij de brede bevolking - nog veel onbekendheid over dit fenomeen, en de impact op het welzijn van mannen die het hebben meegemaakt wordt nog al te vaak onderschat. Als er in de mainstream media over dit thema gesproken wordt, is dat meestal over schandalen in de kerk, als er een mediafiguur betrokken is, of over pedofiele misdaden door onbekende daders. In deze gevallen ligt de focus dan niet zozeer op de gevolgen voor de kinderen en de latere volwassenen zelf, maar eerder op kritiek op het instituut kerk, op het wel of niet cancelen van Tv-programma's met bekende daders, of op “flaters” van justitie bij de gebrekkige opvolging van daders. Als er al wel aandacht gaat naar de gevolgen voor de misbruikte jongens kadert dit vaak in de theorie van de *the cycle of abuse* (i.e. aanwijzingen dat jongens die misbruikt werden een verhoogd risico lopen om later zelf dader te worden) (Ben-David & Silfen, 1993; Glasser et al., 2001).

In het onderzoeksveld zijn studies specifiek rond mannelijke slachtoffers van kindermisbruik eerder beperkt, in het bijzonder over de gevolgen ervan tijdens de volwassenheid (Beijeman-Spronk, 2019). Er werd immers vaak verondersteld dat dit geen frequent delict was en ook geen significante impact had op de latere ontwikkeling van de slachtoffers, dit in tegenstelling tot seksueel geweld tegen meisjes (Brayley et al., 2014). Dit is deels te verklaren doordat de aandacht voor seksueel kindermisbruik oorspronkelijk kaderde binnen de feministische agenda van de jaren '60 en '70 en dus gericht was op vrouwelijke slachtoffers. (Davies & Rogers, 2006). Het was een strijdpunt binnen de vrouwenbeweging omdat zij het zag als een gevolg van de ongelijke machtsverhouding tussen mannen en vrouwen en het vooral meisjes trof. De focus op meisjes leidde ertoe dat misbruikte jongens eerder werden gezien als een uitzondering. Onderzoek naar jongens werd vaak beschouwd als een *zero sum game* ten nadele onderzoek over meisjes. Deze bezorgdheid wordt bijvoorbeeld nu nog geuit in de discussies over UN Security Council Resolutions, waarbij maatregelen tegen seksueel geweld bij jongens en mannen in conflictgebieden wordt gezien als een risico voor het verminderen van middelen voor vrouwelijke slachtoffers en voor het wegdwalen van de rol van *masculinity* bij seksueel geweld (Duriesmith, 2020). In dit kader is het ook illustratief dat in de huidige

(internationale) actieplannen tegen gendergerelateerd geweld voornamelijk wordt gesproken over seksueel misbruik tegen vrouwen en meisjes, zoals bijvoorbeeld in het Verdrag van Istanbul¹, UN-aanbeveling nr. 19² en in diverse Europese besluitvorming ter zake. In de Verklaring van de Algemene Vergadering van de VN over de uitbanning van geweld tegen vrouwen³ wordt enkel gesproken over “vrouwelijke kinderen”. Ook Belgische actieplannen inzake gendergerelateerd seksueel geweld zijn voornamelijk gericht op de vrouwelijke sekse, zoals in het Nationale Actieplan in de strijd tegen gendergerelateerd geweld (Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen, 2021) en in de Kadernota Integrale Veiligheid (Federale Overheidsdienst Justitie, 2022). Meisjes hebben dus een hogere slachtofferstatus dan jongens, en is er ook minder specifieke professionele hulp voorhanden.

Vanaf de jaren '80 verschenen er meer studies over jongens, maar Belgisch onderzoek blijft toch nog sporadisch. Waar aanvankelijk de ervaringen van jongens als minder traumatisch werden beoordeeld en ze ook niet altijd als misbruik werden geïdentificeerd (Hilton, 2008), is dit gelukkig in academische middens inmiddels achterhaald. Niettemin worden de gevolgen van seksueel misbruik bij jongens nog steeds geminimaliseerd, zowel door de slachtoffers zelf en hun omgeving, maar zeker ook door de publieke opinie en zelfs door professionele hulpverleners. Een gebrek aan bewustzijn, verwarring, ongeloof en ontkenning komt frequent voor, waardoor de slachtoffers zich geïsoleerd en niet ondersteund voelen, en vooral ook blijven zwijgen. Dit is mede te verklaren vanuit het sociaal geldende concept rond “mannelijkheid” en door wat in onze cultuur als gepast gendergedrag wordt gezien voor mannen. Jongens groeien op met de idee dat een man sterk moet zijn, voor zichzelf moet kunnen zorgen en onkwetsbaar is. De slachtoffers zelf leggen binnen dit stereotiepe referentiekader vaak de schuld bij zichzelf en kennen grote schaamte. Zij zoeken de aanleiding van het seksueel misbruik (deels) in aspecten van hun uiterlijk en van hun gedrag (Piekaar, 1994). De socialisatie van mannen is niet gunstig voor (misbruikte) jongens, want het maakt dat zij vermijden om hulp te zoeken en veroorzaakt nog al te vaak secundaire victimisatie door de (directe) omgeving. Mannen zouden ook meer moeite hebben dan vrouwen om het misbruik als delict te (h)erkennen en benoemen het soms als seksueel experimenteren, als een ongepast seksspel of beschrijven het misbruik in hun jeugd als neutraal (Finkelhor & Browne, 1985). De psychische gevolgen worden ook sterk onderschat bij artsen, hulpverleners en andere maatschappelijke actoren. Een ander gevolg van de mannelijke stereotypen rond seksueel geweld is een zelfstigma van homoseksualiteit, vooral als het een mannelijke dader betrof. De slachtoffers hebben (op latere leeftijd) vaak twijfels

---

¹ Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, 11.5.2011

² General Recommendations adopted by the Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Eleventh session (1992) - General recommendation No. 19: Violence against women, 30.1.1992

³ Algemene Vergadering van de Verenigde Naties - Het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW), 1979

over hun seksuele geaardheid en angst om als homoseksueel te worden gezien (Schouten, 2020).

Voorgaande leidt ertoe dat jongens en mannen veel minder geneigd zijn om aangifte te doen of over het misbruik te praten (disclosure) waardoor de dader zijn straf ontloopt en het slachtoffer niet de nodige ondersteuning krijgt (Berg et al., 2004). Het is ook een verklaring waarom het misbruik vaak onopgemerkt blijft, met een zeer hoge onderrapportering als gevolg. Er wordt zelden hulp gezocht, terwijl een tijdige en specifieke therapeutische ondersteuning van de slachtoffers een belangrijke succesfactor is om de negatieve lange termijneffecten te beperken, zowel voor het slachtoffer zelf als voor zijn omgeving (Hornor, 2002). Naast individuele gevolgen ondervinden immers ook de partner, de kinderen en de sociale relaties van het slachtoffer mee de impact en is er ook een maatschappelijke kost. De (psychische) problematieken leiden immers vaak tot periodes van langdurige arbeidsongeschiktheid en/of opnames in psychiatrische instellingen. Seksueel misbruik tijdens de minderjarigheid zou mede kunnen leiden tot crimineel gedrag (Peerden, 2011; Weber et al., 1992). Door het misbruik kan seksualiteit worden verward met intimiteit en opgekropte woedegevoelens kunnen leiden tot controledrang over anderen (vaak vrouwen en kinderen) en tot intimidatie. In het ergste geval houdt dit een potentieel gevaar in voor een *cycle of abuse*.

Meer kennis over seksueel misbruik bij jongens kan er toe bijdragen dat slachtoffers meer geneigd zijn over hun ervaringen te praten, zij meer geloofd zullen worden en tijdig gespecialiseerde professionele hulp kunnen krijgen. De vicieuze cirkel van ongeloof door onbekendheid, zwijgen door de slachtoffers en de daaruit voortvloeiende onderschatting van de problematiek, moet doorbroken worden.

Ik beoog met mijn masterproef een bijdrage te leveren aan de kennis over de problematiek door te luisteren naar de ervaringen van volwassen mannelijke slachtoffers van kindermisbruik om zo meer inzicht te krijgen in hun ervaringen. Vanuit tien diepte-interviews met volwassen respondenten wordt de context van hun misbruik in kaart gebracht en hoe en in welke mate dit misbruik volgens hen een schadelijk effect heeft (gehad) op hun welzijn. De resultaten zijn een weergave van hun stem en spreken vaak voor zichzelf. De bevindingen uit de zelfrapportages kunnen vanzelfsprekend niet veralgemeend worden, maar zijn een samenvatting van subjectieve gevoelens.

De onderzoeksvragen zijn de volgende:

OV 1: Wat zijn de kenmerken van seksueel hands-on misbruik bij minderjarige jongens?

DV 1.1.: Wat zijn de delict-, slachtoffer- en daderkenmerken van het seksueel hands-on misbruik?

DV1.2.: Welke vormen van disclosure rapporteren volwassen mannelijke slachtoffers van seksueel misbruik tijdens de minderjarigheid?

OV 2: Welke impact ondervinden of ondervonden volwassen mannelijke slachtoffers van seksueel misbruik tijdens hun minderjarigheid op hun welzijn?

DV 2.1. Welke fysieke, psychische, relationele en seksuele gevolgen beschrijven volwassen mannelijke slachtoffers van seksueel geweld tijdens hun minderjarigheid?

De titel van de masterproef “*Ik had heel iemand anders kunnen zijn...*” is het antwoord van één respondent op de vraag of hij soms woede voelt t.o.v. de dader.

Om de vragen te beantwoorden werd geopteerd voor kwalitatief onderzoek d.m.v. diepte-interviews met een vooraf opgestelde topiclijst. Dit was een tijdrovend proces, maar heeft een interne en externe flexibiliteit, interactiviteit en diepgang als sterkte (Mortelmans, 2013).

De masterproef vertrekt vanuit een theoretisch kader met de bevindingen uit (inter)nationale bronnen over seksueel misbruik tijdens de minderjarigheid (*state of the art*). Er werd gekozen om dit deel vrij bondig te bespreken, omdat de klemtoon op het onderzoek zelf ligt. In deel 2 wordt vervolgens de methodologische opzet geschetst. De onderzoeksresultaten worden omstandig beschreven in het derde deel en worden verduidelijkt met citaten. In het vierde deel worden de resultaten afgetoetst aan de bevindingen uit het theoretisch kader en wordt getracht de gestelde onderzoeksvragen te beantwoorden. Enkele onderzoeksbeperkingen en aanbevelingen sluiten dit deel af.

DEEL 1 - THEORETISCH KADER

1.1. BRONNEN

De gegevens uit de geraadpleegde bronnen dienen met de nodige voorzichtigheid gelezen te worden. Er werd een gebrek aan methodologische eenvormigheid vastgesteld, zoals het ontbreken van uniformiteit m.b.t. de gehanteerde begripsomschrijving van seksueel misbruik, verschillen m.b.t. de invalshoeken van het onderzoek en het onderzoeksdesign en de onderzochte populatie (vaak is de *sample size* eerder beperkt). Er wordt vaak geen geslachtsonderscheid gemaakt, of dit wordt niet gekoppeld aan leeftijdscategorieën. Dit laatste is bijvoorbeeld het geval in het jaarrapport van de Zorgcentra na Seksueel Geweld (Fomenko, Baert, & Keygnaert, 2021). Uitermate relevant voor de toets met de resultaten uit mijn kwalitatief onderzoek zijn twee **Belgische studies** met bevindingen inzake seksueel geweld bij minderjarigen: een nationaal onderzoek van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen uit 2010 (Pieters et al., 2010) (hierna genoemd de ‘*IGVM-studie*’) en de Vlaamse ‘*Sexpert-studie*’ uit 2013 (Buysse, et al., 2013). Een derde grootschalig Belgisch scholenonderzoek uit 2018 bij 934 jongens tussen 10 en 18 jaar over seksueel misbruik in de gezins-, school- en vrijetijdscontext (Haeken & Verdonck, 2018) (hierna genoemd ‘*scholenonderzoek*’) is in het kader van deze masterproef minder relevant omdat de slachtoffers niet op volwassen leeftijd werden bevraagd en er ook geen onderscheid naar sekse in de resultaten werd opgenomen. De onmogelijkheid om een onderscheid te maken tussen seksueel slachtofferschap in de kindertijd en latere levensfasen wordt door de auteurs van het UN-MENAMAIS-onderzoek als beperking opgegeven en zij raden toekomstige onderzoekers aan om ook te peilen naar feiten vóór 16 jaar (Schapansky et al., 2021). Verhelderend was de neerslag van een Nederlands psychotherapeut die jarenlang informatie verzamelde uit gesprekken met slachtoffers (Schouten, 2020). Het boek gaf een brede kijk op de problematiek vanuit slachtofferperspectief.

1.2. KENMERKEN VAN HET SEKSUEEL MISBRUIK

Over de **incidentie** van hands-on seksueel geweld bij minderjarige jongens zijn geen eenduidige (inter)nationale cijfers voorhanden en moet zeker rekening worden gehouden met een grote onderrapportering (het zogenaamde *dark number*). Internationale studies rapporteren dat 3 tot 17% van de mannelijke bevolking slachtoffer werd van seksueel geweld tijdens de kindertijd (Barth et al., 2012; Dalby et al., 2021; Krug, 2002). Deze leeftijdsgroep zou de grootse incidentie van mannelijke slachtoffers kennen, wat ook blijkt uit de *IGVM-studie*. Uit de beschikbare Belgische gegevens blijkt dat de cijfers zich binnen de

internationale vork situeren. Zij variëren van ongeveer 3 % tot 5% (*Sexpert- en IGVM-studie*) tot ongeveer 10% (*scholenonderzoek*).

De **leeftijd** waarop het (eerste) misbruik plaatsvindt, situeert zich al naargelang de bron voornamelijk tijdens de pre-puberale jaren, dan wel tijdens de pubertijd. De *Sexpert-studie* rapporteert een gemiddelde leeftijd van 9,5 jaar voor het eerste feit, dit is twee jaar vroeger dan bij meisjes. Door de jonge leeftijd wordt de seksuele ontwikkeling van het kind enerzijds versneld omdat seksuele handelingen vaak ver onder de normale leeftijd plaatsvonden, terwijl de ontwikkeling innerlijk stopt op de leeftijd waarop het misbruik plaatsvond (Finkelhor & Browne, 1985). In de leeftijd tot acht jaar kan dit leiden tot voor de leeftijd ongepast (seksueel) gedrag van het kind of tot geremde reacties en er ontstaan dikwijls schuldgevoelens omdat het slachtoffer zichzelf als mede-initiator van het contact ziet. In de fase tot dertien jaar kan het ook leiden tot een agressief gedrag (Delfos, 1994).

Het hands-on seksueel misbruik omvat **een brede scope van handelingen**, gaande van ongewenste aanrakingen aan de geslachtsdelen boven de kleding tot gedwongen masturbatie, gedwongen orale seks uit te voeren en/of toe te staan en (poging tot) verkrachting (*Sexpert-, IGVM-studie en scholenonderzoek*). Het kan gaan om een eenmalige gebeurtenis maar in vele gevallen wordt een langere duur en een hoge frequentie vastgesteld (Brayley et al., 2014). Er is ook sprake van **herhaald slachtofferschap** (i.e. seksueel misbruik gepleegd door een andere dader dan de eerste keer dat iemand slachtoffer werd) (Hughes et al., 2010). Hierbij wordt eerder seksueel misbruik als belangrijke risicofactor genoemd, en het kan de mentale schade sterk verhogen omdat het bij het slachtoffer twijfel kan doen ontstaan over de eigen schuld (Hughes et al., 2010; Reemst et al., 2013). De *Sexpert-studie* rapporteert bij 71,1% van de slachtoffers een eenmalige gebeurtenis en 28,3% van de slachtoffers maakten het meermaals mee, en dit vaak door een mannelijk familielid: (stief)vader, (stief)broer, grootvader of een ander naast familielid. De *IGVM-studie* geeft aan dat herhaling van feiten frequenter voorkomt binnen de familiecontext.

In de meerderheid van de gevallen is **de dader** een man en een bekende van het slachtoffer. Er is veelal sprake van een afhankelijkheidsrelatie tussen dader en slachtoffer. Bij jongens wordt het misbruik vaak gepleegd door een vertrouwenspersoon buiten het gezin (Finkelhor & Browne, 1985) waarbij de afhankelijkheid zich situeert in een hiërarchische setting als scholen, residentiële zorginstellingen, jeugdbeweging of sportclub, of religieuze organisaties. **Daderstrategieën** zijn o.a. *grooming* en het geven van beloningen, terwijl ook fysieke dwang en bedreiging vaak worden gebruikt (Hilton, 2008). Sommige daders creëren een vertrouwensrelatie met één of beide ouders van het slachtoffer en krijgen zo gemakkelijker toegang tot de minderjarige (Leuw et al., 2004).

Vele slachtoffers spreken nooit over hun misbruik (**disclosure**) of wachten lange tijd om erover te vertellen, vaak twintig jaar en langer (Ben-David & Silfen, 1993; Death, 2013). De onthulling van het misbruik wordt vaak door volwassenen niet geloofd, of er wordt gepoogd

het slachtoffer te doen zwijgen (Hilton, 2008). Naast angst voor repercussies, loyaliteit jegens de dader en vrees voor verstoring van het ideale gezinsbeeld die maken dat het slachtoffer schoorvoetend is om aangifte te doen of om het misbruik aan derden te onthullen, zijn er specifiek voor jongens ook factoren verbonden aan het **mannelijke socialisatieproces, stereotiepe beeldvorming** en mythes rond mannelijkheid. Deze gegenderde stereotypen rond seksueel misbruik hebben grote invloed op de disclosure en verklaren mede de hoge onderrapportering. Schaamte en angst om zwak te worden bevonden en een grote verwarring over hun mannelijkheid of om als homoseksueel te worden gezien maken dat vele slachtoffers niet of pas zeer laat en in beperkte kring over het misbruik praten (Bianic et al., 2014; Dalby et al., 2021). Jongens hebben meer moeite om hulp te vragen dan meisjes, waardoor ook de stap naar professionele hulpverlening zeer hoog wordt en minder aangifte wordt gedaan (Piekaar, 1994). Zowel de *IGVM-studie* als de *Sexpert-studie* bevestigen deze bevindingen.

1.3. GEVOLGEN

De studies rapporteren een grote scope aan nadelige gevolgen voor het slachtoffer op korte termijn, maar met tevens een weerslag in de volwassenheid (Ben-David & Silfen, 1993; Schapansky et al., 2021; Krug, 2002). Zij blijken op verschillende domeinen meer problemen te hebben dan kinderen die niet misbruikt zijn (Allen et al., 2014). Hoe ingrijpend de gevolgen zijn is onder meer afhankelijk van de ernst en de duur van het misbruik, de leeftijd van het slachtoffer en de relatie met de dader (Naezer, 2011).

1.3.1. Fysieke en psychosomatische gevolgen

Fysieke schade wordt veroorzaakt tijdens het misbruik zelf, zoals genitale verwondingen aan de anus, de penis en het scrotum. Psychosomatische symptomen zijn vaak langdurige spanningspijnen zoals maag- en darmklachten, hoofdpijnen, nek-, schouder- en rugklachten, chronische vermoeidheid en ook klachten aan de urinewegen.

1.3.2. Psychische gevolgen

Psychische gevolgen zijn ernstig en divers en zeker misbruik door bekenden wordt als sterk traumatisch ervaren (Kok et al., 2005; Naezer, 2011). Zowel de *IGVM-* als de *Sexpert-studie* geven een significant verband aan tussen seksueel misbruik in de minderjarigheid en mentale gezondheidsproblematieken. De *IGVM-studie* rapporteert dat 6,1% van de mannelijke slachtoffers kamp(t)e met depressies en angst en dat 67,7% (mannen én vrouwen) met één of andere frequentie lijdt aan slapeloosheid. De slachtoffers raadplegen drie keer meer dan niet-slachtoffers een psycholoog of psychiater.

Negatieve coping strategieën leiden tot vaak tot disfunctioneel gedrag (Thomas et al., 2022). Het betreft vermijdings-/vluchtgedrag, zoals het wegdrukken van gedachten en gevoelens, het wegvluchten in professionele - of vrijetijdsactiviteiten en het vermijden van situaties en

plaatsen. Middelenmisbruik (alcohol, legale medicatie en illegale drugs) gebeurt om angsten te onderdrukken, mentaal afstand te nemen van de herinneringen, sociaal te kunnen functioneren en als verdoving voor hevige gevoelens (Hughes et al., 2010). Ook zelfmoord(pogingen) en zelfverwonding als vlucht voor de pijn en de herinneringen komt vaak voor (Liu et al., 2018). De *IGVM-studie* rapporteert een hoog aantal eenmalige of herhaalde zelfmoordpogingen, en slachtoffers die tijdens de minderjarigheid seksueel misbruikt zijn hebben drie keer meer kans om een poging tot zelfdoding te ondernemen. Ook belemmerende angstgevoelens komen zeer dikwijls voor en worden vaak getriggerd door situaties die eerder werden meegemaakt (Lotgenoten Seksueel Geweld, 2022). De angst manifesteert zich soms in een vrees om zelf dader te worden of als dader gezien te worden, wat kan leiden tot het vermijden van lichamelijk contact met de (eigen) kinderen. (Wark & Vis, 2018). Verhoogde waakzaamheid en overbescherming van de kinderen (hypervigilantie) t.a.v. volwassen derden komt ook voort uit angst (Naezer, 2011). Woede is dan weer een gevoel dat als cultureel aanvaardbaar wordt geacht voor mannen. Zij is gericht tegen zichzelf, tegen de dader en/of tegen de personen die het misbruik “hadden moeten voorkomen”, zoals de ouders (Romano & Luca, 2001). Schuld- en schaamtegevoelens komen veelvuldig voor. Ondanks dat de dader de volle verantwoordelijkheid voor het misbruik draagt verwijt het slachtoffer zichzelf dat hij geen of onvoldoende weerstand heeft geboden (*selfblame*). Schuld kan ook ontstaan op het moment van disclosure en de daarmee gepaarde gevolgen voor de dader. Schaamte maakt dat het slachtoffer zich machteloos voelt en tast het zelfbeeld en het zelfvertrouwen aan, en wordt vaak versterkt door de stereotiepe beeldvorming van mannelijkheid en mannelijke verkrachtingsmythes (Finkelhor & Browne, 1985).

1.3.3. Sociale en relationele disfuncties

Hoewel de sociale/relationele gevolgen van het misbruik minder onderzocht zijn, worden toch ook op dit gebied implicaties vermeld. Het gaat dan bijvoorbeeld om moeite te hebben om anderen te vertrouwen en over een (zelfgekozen) isolement (Greenfield, 1990; Naezer, 2011). Het gezinsleven kan verstoord raken want ook de partner en familie ondervinden mee de gevolgen van het misbruik. Een studie naar de gevolgen bij de vrouwelijke partners van mannelijke slachtoffers van seksueel geweld tijdens de minderjarigheid vermeldt dat ook zij en ook de kinderen traumasymptomen vertonen, zoals intimiteitsproblemen en disfunctionele communicatiepatronen (Jacob & Veach, 2005). Ook afwijzing door familie en/of de bredere omgeving komt voor (Naezer, 2011).

1.3.4. Seksuele gevolgen

Het seksuele misbruik tijdens de jeugd met een leeftijds- en machtsverschil tussen dader en slachtoffer verstoort **de normale seksualiteitsontwikkeling** en veroorzaakt verschillende seksuele problematieken (Finkelhor & Browne, 1985; Schouten, 2020). Bij mannen komen seksuele disfuncties bijna twee keer zoveel voor wanneer zij voor hun 16e jaar seksueel

geweld meemaakten vergeleken met mannen zonder seksuele geweldservaringen (Kedde, 2012). Zowel het **vermijden van seksueel contact** als **proactief seksueel (risico)gedrag** wordt vermeld. In vergelijking met deze bevindingen is het opmerkelijk dat de *Sexpert-studie* geen samenhang vond tussen het seksuele misbruik en het aantal sekspartners en de seksuele tevredenheid gedurende de levensloop, noch met het belang dat aan seks gehecht wordt. Een ander veel voorkomend gevolg van het misbruik is de **verwarring over de eigen seksuele oriëntatie**, vooral als de dader een man was (Schouten, 2020). Dit hangt nauw samen met mannelijke socialisatieproces en de stereotiepe genderrollen zoals in de inleiding toegelicht. Nogal wat heteroseksuele slachtoffers vertonen een grote schrik voor de kans om homoseksueel te zijn of als zodanig te worden gezien. (Romano & Luca, 2005). Zij kunnen zeer verwarrende en terugkerende gedachten aan seks met mannen hebben. Ook de ontwikkeling van homoseksuele jongens kan verstoord geraken door het seksueel contact met een volwassen man. Zij kunnen een afkeer of angst ontwikkelen voor seksueel contact met mannen omdat zij er zich zowel toe aangetrokken voelen als ze afstoten. Daarom gaan zij soms seksuele relaties met vrouwen aan. Zij denken soms dat zij geen homo zijn terwijl dat wel het geval is (Schouten, 2020; Lotgenoten Seksueel Geweld, 2022).

DEEL 2 – METHODOLOGIE

2.1. THEORETISCH KADER

Vanuit de twee onderzoeksvragen werden met *keywords* via internet (bv. Google Scholar, Web Of Science, Academia) informatiebronnen gezocht waarbij ook de sneeuwbalmethode gebruikt werd. Het bronnenonderzoek voldoet niet aan alle voorwaarden van een *systematic review*, al werd er wel getracht een breed inzicht over het thema te verkrijgen vanuit zowel internationaal als Belgisch onderzoek. De focus lag hierbij op kwantitatief en kwalitatief academisch onderzoek en op rapporten van overheden of daaraan gelieerde instanties. De samenvatting vormde de basis voor de topiclijst voor de interviews.

2.2. KWALITATIEF ONDERZOEK ⁴

2.2.1. Semi-gestructureerde interviews

Er werd gekozen voor kwalitatief onderzoek waaraan een literatuurstudie vooraf ging. Kwalitatief onderzoek wordt aangeraden bij gevoelige thematieken (Bijleveld, 2013). Er is gewerkt met semi-gestructureerde interviews met een topiclijst (bijlage 1) wat ruimte bood voor flexibiliteit en een interactie tussen de onderzoeker en de respondent (Mortelmans, 2013). Open vragen gaven de respondent de ruimte om zelf te bepalen wat hij belangrijk en relevant vond, waardoor soms items naar voren kwamen waar aanvankelijk niet aan gedacht werd. Indien relevant voor het onderzoek werd de topiclijst hiermee aangevuld.

2.2.2. Rekrutering van de respondenten

- Inclusie- en exclusiecriteria

Rekening houdend met het gevoelige onderwerp werd gekozen voor een doelgerichte steekproef (Mortelmans, 2013), met als selectiecriteria:

- een meerderjarige man zijn
- in Vlaanderen wonen en de Nederlandse taal machtig zijn
- een vorm van hands-on seksueel misbruik hebben ervaren tijdens de minderjarigheid
- omwille van de Covid 19-maatregelen instemmen met een interview via videocall. Door gebruik te maken van de camera kon ondanks de beperking hiervan toch ook non-verbale communicatie worden waargenomen en konden de respondenten zelf kiezen op welke plek het interview plaatsvond. Eén van de kandidaten wenste hier niet op in te gaan, een andere ging later toch akkoord met een telefonisch gesprek.

---

⁴ Rekening houdend met de maximum wordcount van de masterproef is een uitgebreidere beschrijving te lezen in het Data Management Plan (bijlage 4).

Er werden elf interviews afgenomen, maar omdat één respondent aangaf niet te kunnen zeggen of het misbruik daadwerkelijk had plaatsgevonden, werd in samenspraak met de promotor besloten deze respondent niet te weerhouden om een te hoog risico op *memory recall bias* (i.e. vertekening door gebrekkige herinnering) uit te sluiten (Briere, 1992). Sommige andere respondenten gaven aan soms minder gedetailleerde herinneringen te hebben doch konden wel met zekerheid zeggen dat er wel degelijk misbruik heeft plaatsgevonden en vertoonden geen twijfels over de door hen aangegeven gevolgen van het misbruik.

- Oproep tot deelname

Omwille van de privacywetgeving en beroepsgeheimhoudingsplicht werd ingeschat dat het verkrijgen van individuele gegevens van slachtoffers via professionele hulpverleningsinstanties en politiediensten onmogelijk was. Daarom werden een tiental lotgenotengroepen seksueel geweld per mail gevraagd of zij het verzoek tot deelname binnen hun organisatie wilden verspreiden. De mail bevatte een toelichting over de opzet en de maatschappelijke meerwaarde van het onderzoek, de geschatte duurtijd van het interview en de verzekering van anonimiteit van de persoonlijke gegevens (bijlage 3). Vrij snel na deze mail werden een tiental individuele toezeggingen gedaan wat in samenspraak met de promotor voldoende werd geacht voor een kwalitatief onderzoek en werd met betrokkenen een tijdstip voor videocall vastgelegd.

- Profiel van de respondenten

De tien weerhouden respondenten zijn tussen de 26 en 67 jaar oud. Zeven van hen hadden op het ogenblik van het interview een partner (gehuwd of samenwonend) en zes respondenten hebben één of meerdere kinderen. Zes respondenten zijn in het bezit van een master- of bachelordiploma, de overigen hebben een diploma secundair onderwijs. Zeven respondenten gaven als seksuele oriëntatie heteroseksueel op, twee homoseksueel en één biseksueel.

2.2.3. Onderzoeksverloop

Voor aanvang van het interview werd een door de respondent een ondertekend *informed consent* overgemaakt (bijlage 2). Het interview werd met toelating van de respondent opgenomen. Het gesprek startte met enkele inleidingsvragen die meer informatie verschaften over de (demografische) achtergrond van de respondenten en die peilden naar hun motivatie voor deelname. Er werd getracht het referentiekader van de respondenten zo veel mogelijk te respecteren (rapport) door de volgorde en het verloop van het gesprek te laten bepalen door hun gedachtegang (*insiders view*) en indien nodig werd doorgevraagd (*probing*) om dieper op sommige uitspraken in te gaan en/of ontbrekende topicthema's aan bod te laten komen (Decorte & Zaitch, 2016). De opnames werden meteen na het interview getranscribeerd en de veldnotities doorgenomen zodat de respondent terug kon worden gecontacteerd indien nodig.

Gelet op de emotionele impact voor de respondenten die zeer gevoelige herinneringen moesten ophalen, werd aan het einde van het interview steeds gepeild of de respondent een beroep kon doen op sociale of professionele ondersteuning. De interviews duurden gemiddeld 1u19, met een minimum van 42' en een maximum van 1u44. Bij twee respondenten werd het interview op hun vraag omwille van praktische redenen op twee tijdstippen afgenomen. Eén respondent bezorgde aanvullend na het interview nog een uitgebreide schriftelijke toelichting, dit werd in de citaten aangegeven door de vermelding A1 (interview) of A2 (schriftelijke toelichting). Alle respondenten wensen na de afronding van de masterproef een exemplaar ervan te ontvangen.

2.2.4. Data-analyse

Bij het verwerken van de data wordt de cyclische aard van de analyse gegarandeerd, en kan op die manier de topiclijst worden geëvalueerd en zo nodig worden bijgestuurd (Decorte & Zaitch, 2016).

- Transcriberen

De audiodata van de interviews werden letterlijk uitgetypt (verbatim), wat als voordeel heeft dat de context van het gesprek en andere non-verbale communicatie meegenomen werden. Dit was van belang wanneer een respondent emotioneel was of twijfelde bij het doen van bepaalde uitspraken. Na het transcriberen werd het interview meermaals grondig doorgelezen, wat er samen met het nogmaals beluisteren van de interviews voor zorgde dat de onderzoeker met de gegevens vertrouwd werd .

- Coderen

Aan de hand van een lijst met flexibele kleurcodes (*sensitizing concepts* i.f.v. de onderzoeksvragen) werden de data constant vergeleken met elkaar en konden terugkerende patronen, categorieën en verbanden geïdentificeerd en zodoende gecodeerd worden. Aan sommige tekstfragmenten werden memo's toegevoegd met bedenkingen die tijdens de latere analyse gebruikt konden worden. Dit reflectieve analyseproces verhoogde de accountability van de onderzoeker (Decorte & Zaitch, 2016).

2.2.5. Betrouwbaarheid en validiteit⁵

De betrouwbaarheid werd verhoogd door het gebruik van semi-gestructureerde interviews met topiclijst wat de reproduceerbaarheid van het onderzoek verhoogt. Sturende vragen tijdens het interview werden zoveel mogelijk vermeden.

---

⁵ Voor verdere verduidelijking wordt ook verwezen naar de beperkingen van het onderzoek in deel 4 van de masterproef p. 41

Het onderzoek heeft een lage externe validiteit en is dus niet generaliseerbaar. Het steekproefkader werd immers sterk geconditioneerd door de gevoeligheid van het onderwerp waardoor slechts een beperkt aantal respondenten gerekruteerd kon worden. Zij zijn bovendien allen lid of lid geweest van een lotgenotengroep seksueel misbruik, waardoor er de facto sprake is van disclosure van het misdrijf tegen derden (selectiebias). De titel van de masterproef dient bijgevolg gelezen te worden in de zin dat het gaat om het welzijn van respondenten die al een stap naar hulpverlening hebben gezet. Er werd een theoretische saturatie bereikt na ongeveer zeven interviews waarna weinig of geen nieuwe relevante inzichten werden aangeraakt over de meeste items. De resultaten geven enkel een indicatief beeld van de ervaringen van de respondenten. Gelet op de beperkte *sample size* worden de resultaten weergegeven in absolute cijfers en niet in percentages.

Er is sprake van *recall bias* omdat wordt vertrouwd op de herinneringen aan het misbruik dat vaak vele jaren voordien plaatsvond (de gemiddelde leeftijd van de respondenten is 45 jaar) waardoor ze mogelijk aangetast zijn (Briere, 1992). De *recall bias* speelt mogelijks een rol bij hun beschrijving van de context van het misbruik, maar heeft geen of veel minder een impact op de door hen gerapporteerde gevolgen in hun huidige leven. Er werd getracht het risico op *recall bias* te verminderen door de respondent zelf de volgorde van zijn verhaal te laten bepalen, door open vragen te stellen en door hem tijdens zijn verhaal niet te onderbreken.

De keuze voor het thema seksueel misbruik werd mede ingegeven door mijn persoonlijke ervaringen met seksueel grensoverschrijdend gedrag en die van personen in mijn naaste omgeving. De focus op mannelijke slachtoffers is dan weer te herleiden tot mijn interesse in *gendermainstreaming* vanuit mijn masterstudie Gender en diversiteit. Beide redenen hebben een impact op mijn rol als onderzoeker (*positionality*) (Bourke, 2014), waar ik mij terdege bewust van ben. Enkel het gendersaspect van de interesse werd vermeld als door de respondenten gepeild werd naar de motivatie voor het onderwerp, dit om te vermijden dat het persoonlijke ervaringsaspect de interacties tijdens de interviews zou kleuren. De gevoeligheid van het onderzoeksthema en de positionaliteit verhoogde ook het risico op een negatieve emotionele impact op mezelf. Daarom werden maximum twee interviews per week ingepland, werd dit met de promotor besproken en kon er elk ogenblik worden teruggevallen op twee personen uit de directe omgeving.

DEEL 3 – RESULTATEN

De bespreking van de resultaten gebeurt in volgorde van de twee onderzoeksvragen. Per onderdeel wordt op het einde een samenvattende tabel weergegeven, waarbij items die door zes of meer respondenten gerapporteerd werden in vet werden aangeduid waardoor een hoge frequentie in het oog springt. Een belangrijke opmerking is het aantal respondenten dat bepaalde misbruikkenmerken of gevolgen rapporteert. Verschillende respondenten werden meermaals en/of herhaald slachtoffer van seksueel misbruik en rapporteerden ook meerdere gevolgen. Daarom overschrijdt de totale som van het aantal respondenten soms het totaal aantal van tien. De resultaten worden geïllustreerd met citaten uit de interviews.

3.1. KENMERKEN VAN HET SEKSUEEL MISBRUIK

3.1.1. Begripsomschrijving

De in dit onderzoek gehanteerde begripsbepaling van seksueel misbruik is gebaseerd op de definitie van seksueel geweld zoals bepaald door de WHO: “Elke seksuele daad die tegen iemands wil wordt uitgevoerd. Het kan door eender welke persoon uitgevoerd worden ongeacht de relatie tot het slachtoffer, in gelijk welke omgeving. Seksueel geweld omvat, maar is geenszins beperkt tot, verkrachting, poging tot verkrachting en seksuele slavernij, evenals ongewenste aanrakingen, bedreigingen met seksueel geweld en seksuele intimidatie” (World Health Organization, 2016). We spreken in onderhavig onderzoek over seksueel misbruik t.a.v. minderjarigen wanneer er sprake is van een seksuele handeling met fysiek contact (hands-on) t.a.v. een minderjarige (jonger dan 18 jaar) van het mannelijk geslacht die (per definitie) niet geheel begrijpt, niet geheel in staat is of niet bij machte is aan te geven dat deze activiteit niet gewenst is, er sprake is van ongelijkwaardigheid en misbruik wordt gemaakt van een leeftijds- of machtsverschil (Beijeman-Spronk, 2019; Agentschap Zorg en Gezondheid, 2018). Het gaat om misbruik gaande van fysiek contact zonder penetratie (aanranding) tot misbruik met (poging tot) orale en/of anale/vaginale penetratie (verkrachting).

3.1.2. Leeftijd

Het eerste misbruik vond bij zeven respondenten plaats in de kindertijd (5-10 jaar) en bij drie respondenten tijdens de vroege puberteit (11-13 jaar). De gemiddelde leeftijd was 8,5 jaar.

3.1.3. Delict type

Het **niet-penetratieve hands-on** misbruik omvatte handelingen zoals het gedwongen ontkleden (twee respondenten), het aanraken van de geslachtsdelen (door en/of van het slachtoffer) (tien respondenten), het gedwongen kussen van het geslachtsdeel van de dader en het binnendringen van de voorhuid van het slachtoffer (telkens één respondent).

Zeven respondenten werden slachtoffer van **verkrachting**. Het gaat dan om anale penetratie bij het slachtoffer (zes respondenten) en/of orale penetratie (bij en/of door het slachtoffer) (vier respondenten).

Geleidelijke initiatie van niet-seksuele handelingen om het vertrouwen van het slachtoffer te winnen (*groomingproces*) en het latere seksuele misbruik te normaliseren zodat er een sfeer van “toestemming” groeit (Brayley et al., 2014; Schouten, 2020) werd door zes respondenten beschreven.

“Als je een moeilijkheid had luisterde die naar u. Je komt zo in een web terecht zo, hoe moet ik dat uitleggen? Die heel vriendelijk en heel lief is, en iemand die echt wel een heel vriendschappelijke band met jou opbouwt, en je eigenlijk dan in een web krijgt, waarbij je heel moeilijk op een bepaald moment nee gaat kunnen zeggen.” (C)

“Als ex-leraar bood X zijn diensten als studiebegeleider aan.... Ik was blij dat er iemand zich over mij ontfermde en een beetje mijn vervangvader wou zijn. Ik moest mijn schoolrapport laten zien en we spraken lijfstraffen af bij een slecht rapport: dit werd systematisch opgebouwd en leek me in het begin heel redelijk. Ik was mij niet bewust in welke spiraal van manipulatie ik mij bevond.” (A2)

Zeven respondenten vertelden dat zij de handelingen op het ogenblik van het misbruik niet altijd als seksueel geweld te (h)erkenden. Dit is vergelijkbaar met de bevinding uit de *IGVM-studie* waarbij 24,3% van de mannelijke slachtoffers de misbruiksituatie als “helemaal niet” of “eerder niet erg” bestempelt en 3% “weet het niet” heeft geantwoord.

“Maar als achtjarige heb ik eigenlijk niet beseft wat er juist gaande was. Ik weet dat ik dat een heel rare situatie vond. Maar ik wist niet wat dat dat was hé, ik wist niet wat dat inhield, voor wat dat dat stond wat die aan het doen was.” (I)

“Ik heb nooit tijdens die daden het gevoel gehad van ‘dit is fout’. Maar eerder, dit is spannend. En euh, ik wist wel dat dat niet mocht maar het voelde niet alsof ik iets fout deed, snap je?” (D)

Ook nu nog twijfelen twee respondenten of de handelingen wel als seksueel misbruik kunnen beschouwd worden, omdat zij van oordeel zijn dat zij hun toestemming ervoor gaven.

“[...] de psycholoog zegt me: het is misbruik, maar ik heb het toegelaten dus... Ja, ik heb er toch wel wat moeite mee dat het misbruik is, maar ja, achteraf gezien is het wel een stuk misbruik, maar niet helemaal...” (C)

Bij drie respondenten gebruikte de dader **fysiek geweld** om tot de handelingen over te kunnen gaan. (**Indirecte**) **bedreiging** werd gebruikt om het slachtoffer ertoe te brengen niets over het misbruik aan derden te vertellen. Zo geeft respondent A2 aan dat hij over de feiten niets durfde zeggen omdat hij angst had dat de dader hem iets zou aandoen. Respondent C kreeg te horen dat hij diens familie zou vermoorden. Bij respondent B dreigde de dader ermee dat hij indien hij het aan de familie zou vertellen, deze hem dan opzij zouden zetten, dat hij al zijn vrienden zou verliezen en dat hij van school zou gezet worden.

“Maar hij gaf mij de boodschap nog mee, als ik het mijn vader zou vertellen dan zou hij wel eens vertellen wat voor een vies manneke ik was.” (F)

Eén respondent werd blootgesteld aan het bekijken van pornografie. Twee respondenten werden overgehaald of “beloond” met geschenken of geld.

3.1.4. Frequentie en duur

Bij de overgrote meerderheid (zeven respondenten) is er sprake van **chronisch misbruik**, gaande van enkele maanden (twee respondenten) tot jarenlang (zes respondenten). Vier respondenten rapporteerden ook een éénmalig misbruik.

Er is sprake van **herhaald slachtofferschap** bij vier respondenten. Zij werden gedurende verschillende periodes in de minderjarigheid door telkens een andere dader (langdurig en/of eenmalig) misbruikt, wat bij hen soms twijfel deed ontstaan over hun eigen schuld.

“Want ik blijf maar denken van, hoe kan dat gebeurd zijn dat dat ni één, twee, maar drie keer gebeurt met mij?” (B)

“Het is heel raar dat ik eigenlijk altijd bijna werd misbruikt, ik voelde mij als een batterij ofzo, dat wordt aangetrokken door misbruikende mannen.” (C)

3.1.5. Daders en de fysieke omgeving van het misbruik

In alle gevallen was de dader een man en bij drie eenmalige incidenten betrof het een onbekende dader. Bij de bekende daders was er meestal sprake van een **afhankelijkheids- of machtsrelatie** tussen dader en slachtoffer. Drie respondenten werden misbruikt door een familielid (een oudere broer en volwassen (achter)neven). Bij vijf respondenten betrof het een niet-familiale machtsrelatie (een choreleider, een sporttrainer, een werkgever, een leraar, een pastoor, een kinderoppas). Twee respondenten werden aangerand door een kennis

(familievriend, oudere klasgenoot). Bij twee respondenten creëerde de dader een vertrouwensband met het gezin van het slachtoffer.

Het misbruik vond bij zeven respondenten plaats in de woning van de dader of van het slachtoffer, bij twee respondenten op een openbare plaats (op straat, in een trein en op een strand), bij één respondent in een katholiek internaat, bij twee respondenten (ook nog) op een andere plaats (verenigingsgebouw, auto, hotelkamer).

3.1.6. Formele en informele disclosure

Zes respondenten deden formeel aangifte bij **politie en parket**, één van hen die herhaald slachtoffer werd deed dit voor twee van de drie misdrijven.

“En dat heeft ook wel iets gedaan. Ik heb mijn tanden laten zien. Ik heb gezegd, man, wat je deed dat kan niet. Voilà.” (A1)

Als redenen om geen aangifte te doen werd een negatieve kosten/baten-analyse opgeven (de energie die erin moet gestoken worden en de lange procedureslag vs. een onzekere uitkomst), omdat de feiten verjaard⁶ waren, gegenderde schaamte en het minimaliseren van de feiten door de ouders. Twee respondenten die geen aangifte deden voelen zich hierover schuldig omdat zij het gevoel hebben dat zij misschien verder misbruik bij anderen hadden kunnen voorkomen.

Vier respondenten zeiden eerder tevreden te zijn over de politionele opvang, één vond de werkwijze van de politie belastend. Meer kritiek was er op de justitiële procedure en –actoren, voornamelijk op de lange proceduredtijd en twee respondenten stellen zich vragen bij de neutraliteit van het gerecht.

Zeven respondenten vertelden over het misbruik aan één of beide ouders, waarvan twee tijdens de minderjarigheid. Eén respondent was zeer vastbesloten het misbruik nooit bij de ouders ter sprake te brengen, een andere heeft de intentie dit in de toekomst nog wel te gaan doen. Overige personen waarmee over het misbruik gesproken werd, zijn andere familieleden (bv. broers en/of zussen), één of meerdere vrienden, de huisarts, collega's en werkgever, therapeuten en/of lotgenoten. Alle respondenten vertelden over het misbruik aan een (ex)-partner. De reacties van de ouders waren in alle gevallen negatief, vooral dan die van de moeder.

---

⁶ Niettegenstaande er vandaag geen verjaringstermijn is voor misbruik jegens minderjarigen (*Wet van 14 november 2019 tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het wetboek van strafvordering wat de afschaffing van de verjaring van ernstige seksuele misdrijven op minderjarigen betreft* – B.S. 20.12.2019), was er vroeger wel een verjaringstermijn van 15 jaar vanaf de meerderjarigheid.

“De negatiefste reactie was van mijn moeder, die zei van: ‘Ja jongen, dat gebeurt, dat komt voor. Er zijn dingen... daar moet je mee leren leven, daar moet je mee doorgaan’, zoiets in die trant. En dat vond ik wel een heel pijnlijke reactie.” (F)

“En dat euh, mijn moeder toen ik als kind daar mee liep, dat ze gezegd heeft ooit: ‘Het is goed dat ge daarmee gestopt zijt...’ (J)

De reacties van vrienden waren overwegend positief (begripvol, aanvaarding, medeleven), maar er was soms ook ongeloof en in één geval leidde de disclosure tot het verbreken van de vriendschap. De (ex-)partners reageerden hetzij positief (begripvol, aanvaarding, luisterbereid), hetzij vermijdend (er niet verder over willen praten), maar waren soms ook sterk negatief (ongeloof, verbreken van de relatie).

“En die zei, echt doodweg van, ‘ik heb mijn eigen problemen, ik heb iemand nodig die zelf geen problemen heeft want ik heb stabiliteit nodig, en dit en dat’.” (I)

Negen respondenten deden op eigen initiatief gedurende één of ander ogenblik tijdens hun volwassenheid een beroep op professionele hulpverlening (therapeut, psycholoog, psychiater). Oudere respondenten vermelden hierbij dat het aanbod en de kennis over het thema vroeger uitermate beperkt was.

“Het moment dat ik in therapie was gegaan [...] we spreken nu echt al van heel lang geleden, dan was er niets voor mannen. Letterlijk niets. Er werd zelfs niet over gesproken dat een man verkracht kon worden [...]. Er was ook geen hulpverlening voor mannen.” (G).

Acht respondenten zijn van mening dat hun therapie een belangrijke positieve rol heeft gespeeld in hun verwerkingsproces. Respondent F geeft aan dat dat het volgen van therapie “de sleutel is geweest om te komen tot waar hij nu is” en spreekt over “zijn gouden therapeut”. Respondent H zegt dat hij geluk heeft gehad om van bij de eerste keer bij de juiste therapeut terecht te komen omdat deze gespecialiseerd was in traumaverwerking en seksueel misbruik.

“Dat zo iemand [een psychiater], dat die dan op kerstavond de moeite doet om naar iemand een mail te sturen om een hart onder de riem te steken, dat vond ik, ja... Dat zijn de dingen die er mij zo doorheen hebben gebracht, dat ik dacht: ‘Ik ga niet opgeven’.” (G)

Eén respondent rapporteerde dat hij op een bepaald ogenblik in zijn verwerking ook zin had om zijn kinderen te misbruiken en dat deze gevoelens de trigger waren om in therapie te gaan, wat in verband kan worden gebracht met het risico op *the cycle of abuse*.

“[...] omdat ik ook voelde, in mijn proces van die verwerking... had ik ook zin om mijn kinderen te misbruiken. En op een bepaald moment toen ik dat voelde, dacht ik ‘Hola, nee, nu moet je zelf in therapie gaan...’ En oké, ik kan wel voelen dat ik mijn kinderen wil misbruiken maar daarom moet ik het niet doen hé. En ik heb het dan nooit gedaan, ik heb mijn kinderen nooit misbruikt.” (A1)

Eén respondent geeft aan dat hij tijdens de sessies met zijn therapeut “deed alsof om er maar vanaf te zijn” en hij het niet leuk vond dat zijn psycholoog emotioneel reageerde op bepaalde zaken.

De tevredenheid over de hulpverlening van psychologen/therapeuten wordt hoger ingeschat dan van een psychiater, die niet op het misbruik wou ingaan (J) of waar het consult een eerder zakelijk of klassiek karakter had (D en A1), maar dit wel een aanzet was om nadien naar een andere hulpverlener op zoek te gaan.

Twee respondenten zeiden dat een vrouwelijke hulpverlener gemakkelijker viel, een andere omschreef zijn mannelijke therapeut als “een voyeur” (G).

Twee respondenten ondervonden problemen met de toegang tot hulpverlening: één respondent moet op zoek naar een andere therapeut omdat de zijne stopt omwille van de combinatie gezin/werk, een andere meldt dat de agenda’s volgeboekt zijn ingevolge Covid-19.

N	Respondenten (n = 10)
LEEFTIJD EERSTE MISBRUIK	
5-10 jaar (kindertijd)	7
11 – 13 jaar (vroeg puberteit)	3
DELICTTYPE *	
Niet-penetratieve hands on (aanranding)	10
Penetratieve hands on (verkrachting)	7
FREQUENTIE EN DUUR *	
Herhaald slachtofferschap	4
Chronisch langdurig	7
Eenmalig	4
DADERKENMERKEN	
Mannelijke dader	10
Onbekende	3
Bekende	
Familie	3
Machtsrelatie	5
Kennis (andere)	2
DISCLOSURE	
Formele <i>disclosure</i>	
Politie & parket	6
Informeel <i>disclosure</i>	
Derden (familielid, (ex-)partner, vriend(in), collega en/of werkgever)	10
Professionele hulpverlening (therapeut, psycholoog, psychiater en/of huisarts)	9

Tabel 1 - Overzicht van misdrijfkenmerken

* Verschillende respondenten werden meermaals en/of herhaald slachtoffer van seksueel misbruik en rapporteerden ook meerdere gevolgen. Daarom overschrijdt de totale som van het aantal respondenten soms het totaal aantal van tien.

3.2. GEVOLGEN

Alle respondenten zeggen (een combinatie van) fysieke/psychosomatische, psychische, relationele/sociale en seksuele gevolgen te (hebben) ondervi(o)nden als gevolg van het seksuele misbruik.

“Ik merk dat ik niet helder, logisch en onbelast kan denken, dat mijn emoties en verdriet er steeds tussen schieten, dat ik fundamenteel vervuild ben in mezelf, dat ik relationeel niet evenwichtig ben, ... ik voel me nog steeds verminkt en gesloopt vanbinnen. Ik heb ook niet het gevoel dat het ooit zal weggaan.” (A2)

“Ik heb gezegd dat is begonnen als ik kind was, dus ze hebben mijn seksualiteit afgepakt, ze hebben mijn kind zijn afgepakt.”(G)

“Het bracht me nadien tot de bedenking: mijn jeugd was een niet-geleefde jeugd. Mijn jeugd was aanwezig door haar afwezigheid, ik rouw om een niet-geleefde jeugd.” (A2)

Vier van de zes respondenten met kinderen vertelden dat de gevolgen zich (versterkt) manifesteerden bij de geboorte van hun kinderen en/of als deze de leeftijd bereikten waarop het slachtoffer zelf misbruikt werd.

“De penis van de kinderen wassen kon ik ook niet, omwille dat dat mij een flashback gaf naar mijn eigen.... dus ik dacht dat ik alles verwerkt had, maar alles is eigenlijk wel terug bovengekomen. En dat ging zo erg dat ik zelfs in opname ben moeten gaan vorig jaar.” (C)

Voor respondent F bracht een roofoverval het trauma van het misbruik naar de oppervlakte alsook een verblijf in een daklozencentrum waar hij geconfronteerd werd met pedofiele daders. Bij respondent D gebeurde dit als toeschouwer van seksueel overschrijdend gedrag bij een vriendin. Twee respondenten zeiden dat het interview met de onderzoeker de pijnlijke herinneringen triggerde.

3.2.1. Fysieke en psychosomatische gevolgen

Twee respondenten rapporteerden een direct **fysiek gevolg** van de handelingen, waarvan één tijdens de handelingen en één littekens aan de penis die een latere operatieve ingreep noodzaakten. Dezelfde respondent sprak ook over een meer indirect fysiek gevolg (blaasproblemen) als gevolg van het jarenlang inhouden van de plas om toiletbezoek te vermijden.

Volgende **psychosomatische gevolgen** werden gerapporteerd: maag- en darmklachten, spierpijnen aan nek en schouders, hoofdpijn, (chronische) vermoeidheid, onrustgevoelens en stressgevoeligheid/overprikkeling.

3.2.2. Psychische gevolgen

- Pijnlijke herinneringen

Slechte herinneringen waarbij het misbruik (opnieuw) plaatsvindt, werden door alle respondenten gerapporteerd. Zeven respondenten zeiden **nachtmerries** te hebben (gehad) over het seksueel misbruik.

“[...] op momenten ook bepaalde psychotica [genomen] omdat ik zodanige nachtmerries had. Ik werd soms drie keer per nacht wakker, en dat ik van pyjama moest wisselen omdat ik zodanig, ja...” (G)

Negen respondenten rapporteerden **flashbacks (met zintuiglijke sensaties)**. Respondent H ervaart herinneringen met massa's beelden, geuren en lichamelijke sensaties. Respondent B “voelt nog de snor van zijn neef” en respondent J herinnert zich de “zweterige geur van genitaliën”. Respondent E wil niet met een bepaald softwareprogramma werken, omdat de geluiden die daaruit komen hem aan het misbruik doen denken.

- Vermijdings- en vluchtgedrag (vermijdende coping strategieën)

Het trachten **wegdrukken van gedachten en gevoelens** werd door alle respondenten gerapporteerd.

“Ik heb dat voor mezelf in een doos gestoken, de muur zit errond, we gaan dat begraven en spreken er niet over... Maar dat is niet te oplossen want dat begint te knagen” (I)

“Allé, het probleem is dat ik het zodanig hard heb weggestoken, en ik ga ook... allé, ik ga ook geen moeite doen om daar naartoe te zoeken.” (E)

Zes respondenten tracht(t)en gedachten en pijn te vermijden door een excessieve tijdsbesteding aan hun **werk en/of hobby's**. Respondent B vertelt dat hij tot 16 uur per dag werkte omdat hij bang was om stil te staan omdat dan ‘alle schuld en alle pijn’ terugkwam.

“Ik deed kunstonderwijs 's avonds, ik deed sport 3x per week, ik deed het jeugdhuis, en dat samen met mijn latijn-wiskundige opleiding. Dus ik was altijd bezig, bezig, bezig. Ik hoefde dan niet na te denken” (J)

Drie respondenten **minimaliseerden** (de gevolgen van) het misbruik. Eén respondent spreekt over een gevoel dat hij zich dan aanstelt en twee respondenten beoordelen hun misbruik minder belangrijk in vergelijking met andere slachtoffers van meer extreem seksueel geweld. Anderzijds geven ook twee respondenten aan juist niet te willen vluchten maar zich in tegendeel alle details over het misbruik te willen herinneren:

“Ik moest echt, en dat is mijn manier, ik moest gewoon graven tot ik op het bot zat. Ik kon gewoon niet anders. Ik moest het gewoon uitspitten tot op de kern. En dat is misschien ook gewoon wie dat ik ben, van ik wil gewoon weten hoe het in elkaar zit.” (H)

Zes respondenten **vermijden plaatsen** of materialen die hen herinneren aan het misbruik. Twee respondenten gaven aan “naar het buitenland gevlucht te zijn, weg van alles”.

Middelenmisbruik werd frequent gemeld. Zeven respondenten rapporteerden een problematisch alcoholgebruik tijdens één of meerdere periodes in hun leven in de hoop weg te kunnen vluchten van de innerlijke pijn.

“Ik heb ook een tijdje aan de alcohol gezeten. Om toch die warmte in uzelf te houden, en om uw pijn te verzachten. En op den duur wordt dat een verslaving.” (A1)

“Vroeger dronk ik elke avond gewoon om naar bed te kunnen gaan, om te kunnen slapen, ik had een fles wodka naast mijn bed staan om in slaap te kunnen vallen.” (B)

Eén respondent vluchtte in een problematisch legaal middelenmisbruik (kalmerings- en slaapmiddelen) en vier respondenten rapporteerden een illegaal middelenmisbruik.

“Ja, joints tot pillen tot zelfs mezelf injecteren om gewoon weg te zijn van de wereld, en dan lukte opeens alles, dus het is echt wel problematisch geweest.” (B)

- Negatieve verandering in cognities en stemming

Vijf respondenten ondervinden een **onvermogen tot het herinneren** van bepaalde aspecten van het misbruik.

“Ik kon mij dat niet herinneren, maar de moment dat je u dat effectief begint te herinneren en effectief de objectieve herinnering van het gevoel begint te koppelen, oké dat is gewoon zodanig overweldigend he, dat je dat eigenlijk... Eigenlijk vind ik dat voor heel veel mensen die op zich dat beginnen realiseren, is dat eigenlijk levensbedreigende periode he.” (E)

Een **negatieve gemoedstoestand** wordt door alle respondenten vermeld. **Depressieve gevoelens** als somber- en neerslachtigheid, verminderde interesses en plezier en concentratieproblemen komen voor en zijn van langdurige aard. Het vertaalt zich in frequente huilbuien (respondenten B en A1), maar anderzijds ook in het onvermogen om te kunnen wenen (respondent C).

“Euh ja. Dat is iets wat ik ook nog altijd heb he. Het is niet... Ik heb zogezegd een depressie gehad en ben daarna hervallen. Ik weet niet of dat waar is, dat ik hervallen ben. Er

is gewoon een punt geweest dat ik geen zin meer had om tegen mezelf te zeggen dat het normaal was om mij zo te voelen. En dat noemen ze dan hervallen” (D)

Ik moet zeggen, nu nog heb ik geen schrik van de dood. Das het enige voordeel dat ik er aan overgehouden heb, dat klinkt... ik heb geen schrik om dood te gaan. (G)

Seksueel kindermisbruik wordt geassocieerd met een sterk verhoogd risico op **zelfmoord(pogingen)**, wat het geval was bij acht respondenten die één of meerdere zelfmoordpogingen ondernamen, of er plannen voor maakten.

“Ik was vertrokken en op weg naar een reis om daar een laatste keer verkracht te worden en dan zelfmoord te plegen, dat was de bedoeling.” (B)

“Ik heb daar veel over nagedacht... Ik heb wel ooit een touw gekocht, en ik heb ook wel eens extra pillen ingeslagen.” (G)

“Ik had op dat moment liever dood willen zijn, zo simpel is dat.” (E)

Drie respondenten deden aan zelfverwonding (zichzelf krassen of snijden).

“Ik heb zelfverminking gehad, dus de pijn die ik vanbinnen had... in mijn polsen snijden was dan de pijn die verdwijnt. De pijn in mijn pols was beter dan de pijn binnenin.” (C)

“Ik moest toen alle controle uit handen geven, dan heb ik mij ook overal gekrast, om onaantrekkelijk te zijn voor een mogelijke misbruiker.” (G)

Eén respondent vertoonde bewust risicogedrag vanuit een stervensdrang.

“Het is zelfs zo erg op een bepaald moment dat ik 's nachts ging gaan wandelen in het park in de hoop van vermoord te worden. Ik dacht van: maak mij kapot.” (G)

Vier respondenten werden één of meerdere keren vrijwillig opgenomen in een psychiatrische instelling als gevolg van hun depressieve gevoelens.

Twee respondenten zeggen een onvermogen te ervaren voor het voelen of **uiten van positieve en/of negatieve gevoelens**. Respondent C zegt dat hij zijn emoties niet genoeg kan tonen, of toont dat altijd alles wel goed en wel gaat.

“Ik voel mij niet diep ongelukkig, ik voel mij gewoon niet oké bij het feit dat ik geen hoogtes of geen laagtes heb. [...] Allé hoe kan je dat zeggen, ik heb geen pieken. Ik heb geen extremen mogelijk en dat is gewoon extreem frustrerend. Ik kan daar heel jaloers om zijn vooral. Zeker als ik dat dan bij andere mensen zie die dan keigelukkig kunnen zijn om iets. Dat ik zoiets heb van, fuck man, zijt eens een beetje kalm. Maar dat is dan meer op een, waarom voel ik dit niet zo?” (D)

- Angst en woede

Angstgevoelens in relatie tot het misbruik komen voor bij alle respondenten. Zij worden opgeroepen door herinneringen aan het misbruik en kunnen ernstige vormen aannemen, hoewel deze angst meestal niet reëel is (Romano & Luca, 1999).

“Er zijn allemaal angsten die zich elk moment van de dag de kop op kunnen steken en mij doen laten freeze. En dan heb ik angst voor de angst, ken je dat?” (F)

Angst kan zich ook vertalen in vrees om zelf dader te worden of als dader gepercipieerd te worden wat ertoe kan leiden dat het slachtoffer lichamelijk contact met (de eigen) kinderen vermijdt (Wark & Vis, 2018). Dit wordt door vier respondenten gerapporteerd.

“Mijn zus heeft twee zonen, en die heb ik nooit geknuffeld, of daar heb ik nooit lichamelijk contact mee gehad [...] Ik dacht heel erg dat als ik aan die kinderen zat, dat de mensen dachten dat ik iets bij die kinderen zou doen.” (F)

“Zijn plassertje wassen, allé je moet dat velletje achteruit doen. En dat is een intiem contact met je kind, en dan heb ik wel soms zoiets van fuck, is dat wel oké wat ik hier aan het doen ben?” (H)

Maar ook **hypervigilantie** onder de vorm van een verhoogde waakzaamheid en een overmatig beschermende houding t.a.v. de eigen kinderen in contacten met andere volwassenen werd gerapporteerd door twee respondenten.

“Overbeschermd willen zijn, een beetje té, ik wil die behoeden van wat ik zelf meegemaakt heb. En dat is zo erg dat mijn hoofd eigenlijk niet stil komt te staan [...] Of mijn kind komt met een blauwe plek thuis, ik sla direct in paniek.” (C)

“Bijvoorbeeld, in de tijd dat mijn kinderen naar de crèche gingen, de balansen opvragen van die bedrijven om te kijken wat het verloop van personeel is. Als dat niet te hoog is, is dat goed [...] Zelfs de verslagen van Kind en Gezin opvragen, ik check alles.” (E)

Zes respondenten doen uitspraken waarbij ze aangeven op momenten vervreemd te zijn van zichzelf of vanuit twee invalshoeken te kunnen spreken.

“Ik sprak van G 1 en G 2 he. G 1 is die ik wou zijn, en G 2 is degene die het allemaal heeft meegemaakt en ja...” (G)

“Ja, ik dissocieer ook vrij veel zonder dat ik dat ook weet. Dat mensen bezig zijn met mij, en dat ik daar dan pas op reageer vanaf dat ze zelf zeggen: ‘heb je mij gehoord?’ Ik heb wel wat moeite om hier op aarde te blijven met mijn twee voeten, ik zweef altijd zo weg. Dat heb ik al vanaf mijn misbruik denk ik... er niet 100% aanwezig zijn.” (C)

Woede is bij drie respondenten vaak gericht naar zichzelf waarbij één respondent zegt dat de woede wordt veroorzaakt “omdat hij het misbruik zo lang heeft laten aanslepen” (I)

Woede tegen de dader komt voor bij zes respondenten, maar respondent F zegt dat hij niet boos kan worden, omdat hij bang is om daardoor in een starheid te geraken en zich niet onder controle te kunnen houden.

“Euh, en dat is pas sinds een jaar of twee dat die woede naar boven begint te komen. [...] ik implodeer altijd, ik werk altijd alles uit op mezelf, ik doe mijzelf dan pijn, maar nu heb ik zoiets van... godverdomme, ik zou eigenlijk heel graag ne steen door hun ruit gaan gooien, of hun auto kapot slaan, of gewoon op hun gezicht gaan slaan. Dus dat is nieuw voor mij eigenlijk. En dat is heel beangstigend voor mij, die woede, dat is iets wat ik nog niet goed ken.” (B)

“[Ik voel] ook nog wel woede. Dat ik echt zoiets heb van: gij fucking dickshit.” (H)

Maar ook boosheid tegen personen waarvan zij vinden dat die het misbruik hadden moeten voorkomen of doen ophouden wordt door vier respondenten gemeld.

“Maar de leraars wisten dat, het is zelfs zo dat op een moment dat een jongen op mij aan het klaarkomen was, dat er een pater de deur heeft opengedaan en heeft gezegd ‘Je moest al lang in de refter zitten’. Hij heeft gewoon de deur dichtgedaan, er werd niets meer gezegd.” (G)

Drie respondenten hebben woedegevoelens t.a.v. (een segment van) de maatschappij. Respondent B geeft aan “dat als je het hem vraagt de wereld een fucked-up place is”.

“Op een bepaald moment heb ik gedacht, ik ga daar tijdens de mis op zondag gaan in de kerk, ik ga mijn penis afsnijden, ik ga hem op het altaar leggen. Zo, van hier, ge hebt nu alles.” (G)

Soms wordt de woede getriggerd door bepaalde situaties. Respondent G spreekt van een opgekropte woede in situaties die hij als heel onrechtvaardig aanvoelt. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer hij ziet dat een jongen in de speeltuin zand in de ogen van een meisje gooit.

- Schuld- en schaamtegevoelens

Schuld- en/of schaamtegevoelens komen bij alle respondenten voor, maar worden soms niet van elkaar onderscheiden. Acht respondenten rapporteerden **schuldgevoelens** en zelfverwijt m.b.t. het misbruik op één of ander tijdstip in hun leven omdat zij onder druk van de dader geen weerstand boden of vonden dat zij hem zijn gang lieten gaan. Respondent G geeft aan dat de anale seks gebeurde met zijn “toestemming” in ruil voor de toezegging om niet meer gepest te worden.

“Ik neem het mezelf kwalijk dat ik dat heb laten gebeuren [...] En nu denk ik van, allé, had die toch in zijn ballen gestampt.” (I)

Twee respondenten verwezen naar hun karakter in een poging om het misbruik te verklaren.

“Ja, [...] ik heb het mijn zachte karakter en mijn naïviteit verweten, ik heb mezelf vaak verweten. Ik wilde als kind ook alles weten, ik was een heel nieuwsgierig kind.” (F)

“[...] dat ik niet assertief genoeg was. En dan denk ik dat ik een gemakkelijke prooi geweest ben, of ligt het aan mij, omdat ze vroeger zeiden “Ja, je bent zo verlegen.” (J)

Eén respondent geeft aan zich schuldig te voelen over de gevolgen voor de dader.

“Allée, in het begin was het ook schuldgevoel, van ja allée wat heb ik nu gedaan, en zeker dat moment dat die kerel [de dader] ja zelfmoord had gepleegd. Ja goed, op dat moment, je zit nog altijd een stuk in die relatie, die er geweest is. En dan is dat gelijk ge een vriend verloren hebt.” (E)

Schuldgevoelens zijn er ook t.a.v. de seksuele partner omdat de slachtoffers soms moeilijk een bevredigende seksuele relatie kunnen aangaan en schrik hebben dat de partner de oorzaak van de seksuele disfunctie bij zichzelf zou zoeken (drie respondenten).

“Omdat dat ook niet aan haar ligt, en je weet dat je een probleem hebt. Dan denk je van, wil ik een ander meisje het dan aandoen dat die ook haar eigen slecht gaat voelen dat die dat niet gedaan krijgt bij mij bijvoorbeeld?” (I)

Eén respondent (A1) geeft expliciet aan dat hij zich op geen enkele manier schuldig heeft gevoeld.

Bij tien respondenten werden **gevoelens van schaamte** geïnternaliseerd. Dit kan het slachtoffer weerhouden te groeien en zich te ontwikkelen. Schaamtegevoelens kunnen zich vertalen in een laag zelfbeeld (Demasure, 2006), wat door zeven respondenten gerapporteerd werd.

“Schaamte is gewoon een basisgevoel wat je hebt, het maakt je klein. Het maakt je karakter, het heeft heel veel uitwerking op uw zelfvertrouwen.” (F)

“Ik ben heel mijn leven verkracht, ik voel mij een stuk vuil, ik voel mij een object, ik voel dat ik niks waard ben...” (B)

Bij twee respondenten spreken van een “gegenderde schaamte”

“[...]Jals man blijft het zo van, jamaar ge zijt toch ne man, ge hebt u niet verzet, waarom hebt ge niet teruggevochten, ge zijt toch sterk genoeg of euh....” (B)

“En in mijn denkwijze is dat echt wel heel moeilijk geweest. Waarom heb je niet... ik denk dat dat bij heel veel mannen is [...] Ik was beschaamd, ik was een man, ik moest me kunnen verzetten.” (C)

Twee respondenten zeggen dat hun schaamtegevoelens verdwenen omdat zij zich (tijdens het therapeutisch traject) realiseerden dat niet zij maar de dader zich hoeft te schamen.

“Ik heb daar ook geen schaamte meer rond. Want dat is ja, ik moet niet beschaamd zijn he. Ik heb mijn piet niet in mijn gat gestoken hé.” (H)

3.2.3. Sociale en relationele disfuncties

Vijf respondenten rapporteren moeite te hebben om anderen, ook vrienden, te **vertrouwen**. Ze zijn voortdurend op hun hoede omdat ze bang zijn om opzettelijk gekwetst of misbruikt te worden. Bij één respondent is dit vooral het geval bij mannelijke vrienden. Een andere

respondent geeft aan heel selectief te zijn bij de keuze van zijn vrienden en aan te kunnen voelen “welke mensen goed zijn voor hem” (F)

“Als er een nieuw persoon binnenkomt in mijn leven, voor mij is dat ... de boeman niet, maar die is slecht tot het tegendeel is bewezen.” (E)

“De impact dat dat dan op mijn eigen leven heeft gehad is dat ik relaties ontweken heb.” (I)

Vier respondenten rapporteren gevoelens van **eenzaamheid en sociaal isolement**, ook binnen hun partner- en/of vriendschapsrelaties. Respondent J zegt dat hij met rust wil gelaten worden.

“[...] we zijn zelfs getrouwd, maar ik heb me de laatste jaren nog nooit zo eenzaam gevoeld. [...] ik heb veel mensen om me heen, ik heb ook een groot netwerk, maar toch voel ik me helemaal alleen.” (C)

“De eenzaamheid is de grootste partner geworden.” (F)

In twee gevallen had de omgeving niet in de gaten hoe het slachtoffer zich voelt omdat deze zich redelijk sociaal vaardig kon gedragen (C en D).

Respondent E rapporteerde een door de dader bewust gecreëerd sociaal isolement zodat hij buiten de dader geen sociaal vangnet zou hebben.

Vier respondenten rapporteren **relationeel moeilijke momenten met de (ex) partner** (mede) als gevolg van het seksueel misbruik. Respondent J schreef de relatiespanningen toe aan zijn psychische kwetsbaarheid die schommelingen in zijn gemoedstoestand veroorzaakte.

“Dat heeft rationeel altijd tussen ons gezeten. En daar zijn wij eigenlijk nooit uit geraakt... Dus ja... Allé, eigenlijk is mijn vrouw medeslachtoffer van euh... heel dat gebeuren. Op de een of andere manier heeft ze dat ook meegepakt en dat heeft natuurlijk ook gemaakt dat wij uit elkaar zijn.” (A1)

De relatie met de **ouders** is vaak ernstig verstoord omdat zij bij disclosure het misbruik minimaliseerden, er geen geloof aan hechten en/of zij vijandig reageerden op de aangifte bij de politie. Dit was het geval bij zes respondenten. Ook het samenspannen van gezinsleden om hun gezinsverband en hun imago te verdedigen (Taylor & Norma, 2012) kwam voor.

“Zij hebben toen onder hun vier [ouders, broer, oom] beslist van, dat gebeurt niet in onze familie, zo zijn wij niet, dus we gaan daar gewoon nooit meer over spreken en hier stopt het.” (B)

“Mijn oma zei dan van: “C’etait que des attouchements.” [Het waren maar aanrakingen, vert.] (B)

“Wat gaan de geburen daar nu van zeggen? Het is nooit meer goed gekomen tussen mij en mijn ma. Mijn ma had niet de eerste reactie ‘Hey, hoe is het nu met jou?’ Nee de eerste reactie was ‘wat hebde nu gedaan?’” (E)

3.2.4. Seksuele gevolgen

Het seksueel misbruik op jonge leeftijd kan een ernstig **verstoorde seksuele ontwikkeling** veroorzaken. Respondent J spreekt over “een rem op zijn seksuele ontplooiing”, respondent G over het “afpakken” van zijn seksualiteit”.

“Je moet u voorstellen, mijn seksuele inwijding is gebeurd door een man van 45 jaar. Dat is eigenlijk niet zo normaal.” (A1)

Bijna alle respondenten rapporteerden één of meerdere negatieve gevolgen te ondervinden of te hebben ondervonden op hun seksuele leven als gevolg van het misbruik. Bij vier respondenten is er sprake van het **vermijden van seks**. Respondent G spreekt over een onbestaand seksueel leven. Vier respondenten (J, G, I, B) spraken over het bewust vermijden van **seksualiteit en intimiteit** of worstelden met de verbinding tussen beide (A1, H, C). Zeven respondenten geven aan dat de dader vaak op één of andere manier verbonden blijft met de latere seksuele ervaringen, wat zich soms uit in (zintuiglijke) flashbacks tijdens de seksuele handelingen. Zo rapporteert respondent H heel zelden tijdens seks een beeld te hebben gehad van hemzelf en de dader en geeft respondent J aan dat “de geur van genitaliën [hem doet] blokkeren tijdens seks” wat zorgt voor erectieproblemen.

“Hetgene waar ik het meest mee geworsteld heb en soms nog wel een keer, [...] de verstoring tussen intimiteit en seksualiteit. Dat je snel denkt van intimiteit dat het seksualiteit is.” (H)

“Ik heb dus moeite om naar de genitaliën te gaan, ik kan dus wel vrijen zoals je op tv ziet vrijen, maar ja, ergens remt het mij af, in mijn seksleven ja.” (J)

“De wonde was zo groot dat ik heel hard heb zitten zoeken, maar wat kan je nu doen als mens om ervoor te zorgen dat uw seksualiteit geen wonde meer is?” (A1)

Een ander frequent gevolg van het kindermisbruik is een **proactief seksueel gedrag**. Risicovol seksueel gedrag, een preoccupatie met seksualiteit en/of een seksverslaving (tijdens één of andere periode in hun leven) wordt door acht respondenten gerapporteerd.

“Dat ik dan drie tot vijf partners per week had die ik niet kende, dat ik nu soms denk... hoeveel zouden dat er geweest zijn? Ik ken die hun namen zelfs niet, ik had daar geen connectie mee.” (B)

“Ik heb wel heel veel nood aan seksuele bevestiging. [Leg eens uit?] Veel. Met veel. Veel met veel (lacht).” (D)

Eén respondent verwees m.b.t. zijn promiscue gedrag naar het zich bewust begeven in situaties waar het misbruik zich kon “herhalen” (actief slachtofferschap).

“[...] en dan andere momenten dat ik in een soort hyperseksualiteit ging en op zoek ging naar een soort van herbeleving [...]” (B)

Twee respondenten hebben zich geprostitueerd, waarvan bij respondent G sprake van herbeleving als slachtoffer en respondent F zich in die situatie als “dader” plaatste.

“Ik heb ook het idee dat wanneer er iets tegenging, ik mezelf prostitueerde, maar niet voor geld. Bij mij was dat gewoon: doe maar.” (G)

“Ik ben ook een tijdje in de prostitutie gegaan... de mannen hadden overmacht op mij toen ik seksueel misbruikt ben, en ik ben in de prostitutie gegaan omdat ik overmacht had op die mannen.” (F)

Op de vraag naar hun algemene tevredenheid over hun huidige seksuele leven gaven drie respondenten een expliciet negatief antwoord. Bij vier respondenten evolueerde een aanvankelijke ontevredenheid naar een meer genuanceerd oordeel: respondent B spreekt over “goeie momenten die er nu soms zijn”, en respondent C heeft “voor de eerste keer (seksuele) standvastigheid en dat dit wel even wennen was”. Twee respondenten rapporteerden een tevredenheid over hun seksuele leven: respondent F “ziet seks als iets heel speciaals”, respondent H geeft aan dat het misbruik gelukkig geen rol heeft gespeeld.

Bij negen respondenten leidde het misbruik tot **verwarring over de eigen seksuele oriëntatie**. Van de zeven respondenten die aangaven heteroseksueel te zijn, rapporteerden zes van hen periodes van twijfel over hun geaardheid als gevolg van het misbruik.

“Vooraleer ik mij eigenlijk realiseerde dat ik misbruikt was, dacht ik altijd dat ik homo was. Maar de moment dat je dan effectief afspreekt met een homo, ja, dat gaat niet hé.” (E)

“Ik heb efkes getwijfeld vroeger, ben ik hetero, ben ik homo, dat heb ik wel gehad vroeger. Dus ik ben nu wel hetero... ik heb geëxperimenteerd met jongens maar ook met vrouwen. Het was efkes zo een hele warboel in mijn hoofd, dat ik niet wist wat ik was.”(C)

“Als man is dat moeilijker omdat je zelf in dat [mannelijk] lijf zit. Je kan dat moeilijk wegduwen, ja wat doe je dan met uzelf als je u constant wegduwt? [...] Ik kan die haat ook wel voelen maar ik zit zelf ook wel in een mannenlijf he.” (A1)

Ook de twee homoseksuele respondenten vernoemen het misbruik als oorzaak van hun twijfels over hun geaardheid.

“Ik had natuurlijk die twee ervaringen, en dat wilde ik niet. En ik viel toch op mannen, dus dat was heel lang een hele tweestrijd geweest. Ik voelde mij aangetrokken tot mannen, maar ik wou dat niet omdat dat [het misbruik] was gebeurd door mannen.” (F)

“Ja ik dacht, ben ik wel echt homo, of is dat omdat ik van jongs af aan seksueel contact heb gehad met mannen tegen mijn vrije wil in, dat ik misschien gewoon enkel dat ken?” (B)

N	Respondenten (n = 10) ¹
FYSIEKE GEVOLGEN	
Direct fysieke gevolgen	2
Psychosomatisch (één of meerdere van volgende symptomen: maag-en darmklachten, spierpijnen, hoofdpijn, vermoeidheid, onrust, stressgevoeligheid)	10
PSYCHISCHE GEVOLGEN	
Pijnlijke herinneringen	
Nachtmerries	7
Flashbacks met zintuiglijke sensaties	9
Vermijdings-/vluchtgedrag	
Wegdrukken gedachten/gevoelens	10
Minimaliseren misbruik	3
Vermijden van plaatsen	6
Alcoholmisbruik	7
Illegaal middelengebruik	4
Vlucht in werk/hobby's	6
Negatieve verandering cognities/stemming	
Onvermogen tot herinneren (aspecten van) het misbruik	5
Depressieve gevoelens	10
Zelfmoordpogingen	8
Zelfverwonding	3
Risicogedrag vanuit stervensdrang	1
Onvermogen voelen/uiten emoties	2
Angstgevoelens	10
Depersonalisatie/dissociatie	6
Hypervigilantie t.o.v. eigen kinderen	2
Woede	9
SCHULD EN SCHAAMTE	
Schuld en/of schaamte algemeen	10
RELATIONEEL DISFUNCTIONEREN	
Gebrek aan vertrouwen in anderen	5
Eenzaamheid/sociaal isolement	4
Met (ex)partner	4
Met ouders/familie	6
SEKSUELE GEVOLGEN	
Verstoorde seksuele ontwikkeling	3
Vermijden van seks	4
Vermijden/moeite met intimiteit & seksualiteit	7
Dader blijft “verbonden” (driehoeksrelatie)	7
Proactief seksueel gedrag	8
Actief slachtofferschap	2
Verwarring over eigen seksuele oriëntatie	9

Tabel 2 - Overzicht van de gerapporteerde gevolgen

¹ Gevolgen die door minstens 6 respondenten worden gerapporteerd, worden in het vet aangeduid

3.3. LEVENSKWALITEIT, POSITIEVE HERINTERPRETATIE EN ZINGEVING

Aanvullend aan de vraagstelling i.v.m. de aard van het seksueel misbruik en de gevolgen ervan (zie supra) werd beknopt gepeild naar de huidige **algemene “levenskwaliteit”** van de respondenten⁷. Eén respondent scoort zichzelf “heel laag”. Drie respondenten geven een score van 8/10 of hoger, waarbij één een 9,5/10. Bij vijf respondenten situeert het antwoord zich tussen 5 en 7, of “redelijk”. Daarbij geeft respondent J aan dat zijn welzijn veel beter had kunnen zijn en respondent C vermeldt dat hij voelt “dat de dingen nog niet afgewerkt zijn”. Respondent H gaf geen duidelijk antwoord op deze vraag.

Drie slachtoffers vermelden **positieve herinterpretatie** (i.e. het denken over een traumatische ervaring op een meer positieve manier).

“Het heeft eigenlijk mijn leven heel veel bepaald. Als ik er nu naar kijk durf ik zelfs te zeggen dat het seksueel misbruik de belangrijkste ervaring van mijn leven is geweest. Waar ik eigenlijk...ik zal niet zeggen blij om ben, maar het heeft mij wel dingen gegeven die ik niet zou kunnen hebben doen als dat niet gebeurd was.” (A1)

“Het heeft je toch laten groeien op een of andere manier, en je vooruit gebracht. En het heeft je al een gevecht laten aangaan om jezelf te leren kennen, wat mij een stuk rijker heeft gemaakt.” (F)

Acht respondenten rapporteerden een zekere **zingeving** van het misbruik door andere slachtoffers te ondersteunen. Zij zijn begeleider (geweest) van een lotgenotengroep seksueel geweld, treden op als ervaringsdeskundige bij slachtofferondersteuningsprojecten of geven lezingen, werken mee aan een e-forum of werken met slachtoffers na het volgen van een therapie-opleiding, geven cursussen over intimiteit en seksualiteit en/of gebruiken het misbruik als onderwerp in creatieve projecten.

Tenslotte rapporteren acht respondenten een **evolutie van slachtoffer naar overlever**. Zij zeggen dat zij zich niet meer (overwegend) als slachtoffer van het misbruik zien, maar als een persoon die nu de traumatische gebeurtenissen (deels) achter zich gelaten heeft.

“Ik ben zoveel meer dan iemand die misbruik heeft meegemaakt. Fuck da, dat gaat mijn leven niet verder bepalen. Hetgene wat jullie mij hebben aangedaan, daar hoef ik

---

⁷ Er werd geen gebruik gemaakt van bijvoorbeeld de Quality Of Life (QOL) van de World Health Organization, maar enkel gevraagd naar een score op 10 op dit ogenblik van hun leven. Er werd in hun antwoorden hierbij niet specifiek verwezen naar een mogelijk verband met hun ervaringen.

eigenlijk niet voor te boeten. [...] ik laat mij niet klein houden door dat jullie mij dan zo behandeld hebben.” (H)

“En eigenlijk ben ik de laatste tijd wel een beetje aan het veranderen naar overlever eigenlijk van misbruik. Omdat het toch een beetje begint te komen dat de mensen wel wat meer over overlevers praten, dat vind ik ook wel fijner.” (C)

“Het is ook een stuk overtuiging van 'niet enkel maar...'. Want dan zit je in de slachtofferrol. En daar ga je niet vooruit mee geraken. (H)

“In het eerste gesprek zei die ([therapeut] tegen mij: ‘Proficiat dat ge dat overleefd hebt.’ Ja, da is!’ (G)

DEEL 4 – DISCUSSIE EN CONCLUSIE

Het doel van het onderzoek was een inzicht te verkrijgen in de ervaringen met hands-on seksueel misbruik bij mannelijke minderjarige slachtoffers en welke gevolgen zij hiervan ondervonden tijdens hun volwassenheid. Op basis van de tien interviews kan gesteld worden dat de bevindingen uit de literatuurstudie in grote mate bevestigd werden. Het staat vast dat het misbruik talrijke, diverse en uitermate negatieve effecten heeft op hun welzijn en dat die doorlopen tot ver in de volwassen leeftijd. De invloed van de stereotypes i.v.m. mannelijkheid en mannelijke genderrollen die in het literatuuronderzoek beschreven wordt, kwam vooral tot uiting in de schuld- en schaamtegevoelens en bij de seksuele problematieken. Hierbij is het tekenend dat acht van de tien respondenten aangaven dat zij het gevoel hebben dat hun sekse niet alleen mee een aanleiding was voor het misbruik zelf, maar vooral ook geleid heeft tot negatieve reacties uit hun omgeving na disclosure, tot zeer beperkte aandacht voor hun problematiek en tot een onderschatting van de gevolgen ervan op hun leven.

Het stemt hoopvol dat de meeste participanten – veelal geholpen via therapeutische ondersteuning – op weg zijn in hun verwerkingsproces, al gaat dit vaak met vallen en opstaan. De veerkracht die de meesten vertonen is bovenaards en het is bemoedigend dat een aantal van hen zich benoemen als “*een strijder*” of “*een overlever*” met een “*vechtersmentaliteit*” die “*het vlammetje in zichzelf durft te volgen*”.

Hierna wordt een overzicht gegeven van de antwoorden over de twee onderzoeksvragen, worden beperkingen van het onderzoek aangegeven en enkele aanbevelingen geformuleerd.

4.1. INTERPRETATIE VAN DE RESULTATEN

4.1.1. Kenmerken van het seksueel misbruik

Het misbruik betrof zowel niet-penetratieve handelingen als verkrachting (orale en/of anale penetratie). Opmerkelijk hierbij is dat de participanten het misbruik niet altijd als dusdanig benoemen. Dit is echter niet uitzonderlijk gelet op de jonge leeftijd waarop het plaatsvond en het door de dader vaak gebagatelliseerd werd (Romano & Luca, 2001). Hun negatie strookt met bevindingen uit de *IGVM-studie* waarin ongeveer een vierde van van de mannelijke slachtoffers het misbruik minimaliseerde. Het eerste misbruik vond overwegend plaats in de **kindertijd** (tot 10 jaar), bij drie respondenten tijdens **de vroege puberteit** (11 tot 13 jaar). De gemiddelde leeftijd van het eerste misbruik is 8,5 jaar, dit is één jaar vroeger dan gerapporteerd in de *Sexpert-studie*. Deze zeer jonge leeftijd zou mede de ernst van hun gevolgen kunnen verklaren, want hoe jonger het slachtoffer, hoe vaker hij te maken kan krijgen met o.a. seksuele functieproblemen (Delfos, 1994; Kedde, 2012). Hun normale

seksuele ontwikkeling wordt namelijk ernstig verstoord, wat ook door drie respondenten wordt gerapporteerd.

Bij de grote meerderheid is er sprake van chronisch misbruik, gaande van enkele maanden tot jarenlang, wat ook in de literatuur als de norm wordt aangegeven (Hilton, 2008). Herhaald slachtofferschap vond plaats bij vier respondenten, wat niet uitzonderlijk is omdat eerder seksueel misbruik hiervoor een grote risicofactor blijkt (Hughes et al., 2010). Dat slechts bij vier participanten (ook) sprake is van eenmalig misbruik, strookt niet met de resultaten uit de *Sexpert-studie* waarin het merendeel van het misbruik éénmalig is (71,1%) en een minderheid (28,3%) het meermaals meemaakte. Dezelfde studie geeft aan dat herhaling van feiten frequenter voorkomt binnen de familiecontext, wat niet het geval is in dit onderzoek. Daar zijn de meeste daders een bekende met een machtsrelatie t.a.v. het slachtoffer (chiroleider, sporttrainer, werkgever, leraar, pastoor, kinderoppas). Dit is wellicht ook een verklaring waarom het misbruik bij zeven respondenten (ook) in de woning van de dader of het slachtoffer plaatsvond. De daders bouwden dikwijls eerst een vriendschappelijke band op met het slachtoffer – soms ook met het gezin - vooraleer over te gaan tot daadwerkelijke seksuele handelingen (*grooming*), waardoor sommige participanten het moeilijk vonden om nee te zeggen. Bedreiging met fysiek geweld tegen de respondent en/of zijn familie werd vooral gebruikt om ervoor te zorgen dat het slachtoffer niets over het misbruik zou vertellen. Het overhalen of belonen met geschenken of geld kwam minder voor.

Gelet op het in de literatuurstudie gerapporteerde hoge *dark number* is de motivatie voor het aangeven van het misbruik bij de politie relevant. Aangifte gebeurde door zes respondenten en de meesten zeiden eerder tevreden te zijn over de opvang. Dit is belangrijk want (impliciete) negatieve reacties van formele instanties zijn zeer nadelig (Ahrens et al., 2009), en het bevestigt de meerwaarde van de gespecialiseerde zedeninspecteurs. Sommige deden geen aangifte omdat zij opkeken tegen een lange strafprocedure met een onzeker resultaat of betreurden dat de feiten inmiddels verjaard waren. De wetwijziging van 2019 die de verjaringstermijn voor misbruik bij minderjarigen schrapt, is dus zeker positief te noemen. Twee respondenten voelden zich schuldig omdat zij geen aangifte deden waardoor de dader misschien nog andere slachtoffers had gemaakt. Consistent met de bevindingen uit de literatuurstudie gebeurde de aangifte meestal pas op volwassen leeftijd.

Negen respondenten deden een beroep op professionele hulpverlening en zij bevestigden bijna allemaal de bevindingen uit de literatuur m.b.t. het belang van een tijdige en gespecialiseerde therapeutische ondersteuning voor een positief verwerkingsproces (Honor, 2002). Hierbij is een kritische reflectie op zijn plaats. Omwille van de specifieke gevolgen van het misbruik voor mannen zouden hulpverleners hierover best een degelijke opleiding moeten krijgen. Dit is m.i. ook een vereiste bij de medische, psychische en politionele actoren in de “Zorgcentra na Seksueel Geweld”. Hulpverleners geven immers zelf aan zich vaak onvoldoende beslagen te voelen in problematiek (Hilton, 2008). Schrijnend is tevens dat twee respondenten aangeven moeite te hebben om een (nieuwe) therapeut te vinden door het beperkte aanbod.

Interessant is dat omwille van het geslacht van de dader de mogelijke aanname dat een vrouwelijke therapeut de voorkeur zou krijgen slechts door twee participanten werd bevestigd.

4.1.2. Gevolgen

Alle respondenten rapporteerden een (combinatie van) fysieke, mentale, relationele en seksuele problematieken als gevolg van het misbruik. Dit is consistent met het literatuuronderzoek dat aangeeft dat slachtoffers van seksueel kindermisbruik op verschillende domeinen meer welzijnsproblematieken hebben dan kinderen die niet misbruikt zijn (Allen et al., 2014; Nagtegaal, 2012).

(In)directe **fysieke gevolgen** werden minder gerapporteerd, maar de meeste respondenten ondervonden wel diverse **psychosomatische problematieken**. Terugkoppeland naar het literatuur zien we een grote bevestiging van de langdurige **psychische gevolgen** van het misbruik. Het gaat dan bij acht respondenten over pijnlijke herinneringen die zich uiten in nachtmerries en flashbacks met zintuiglijke sensaties. Vermijdings- en vluchtgedrag is vaak een gevolg van overlevingsmechanismen die in de periode van het misbruik nuttig waren maar zich later tegen het slachtoffer keren (Lotgenoten Seksueel Geweld, 2022). Het manifesteert zich bij alle respondenten in het wegdrukken van gedachten en gevoelens en soms ook in het vermijden van bepaalde plaatsen en/of het vluchten in een excessieve tijdsbesteding aan werk en/of hobby's. Problematisch middelenmisbruik als vlucht voor de pijn, vooral alcohol, zoals vermeld in de literatuur (O'Leary, 2009; Schouten, 2020) wordt gerapporteerd door zeven respondenten. Alle respondenten ervaren langdurige en frequente depressieve gevoelens wat kadert binnen de vaststelling van de *IGVM-studie* dat slachtoffers drie keer meer dan niet-slachtoffers aan chronische depressies leiden. Vier respondenten lieten zich hiervoor één of meerdere keren vrijwillig in een psychiatrische instelling opnemen. Alarmerend is dat het hoge aantal zelfmoordpogingen van de *IGVM-studie* bevestigd werd. Acht respondenten ondernamen één of meerdere pogingen of maakten er plannen voor en één respondent vertoonde bewust risicogedrag vanuit een stervensdrang. Drie respondenten deden aan zelfverwonding. Dit onthutsende resultaat bevestigt de noodzaak voor tijdige en adequate ondersteunende interventies t.b.v. de slachtoffers van kindermisbruik. Alle respondenten rapporteren angstgevoelens in relatie tot het misbruik zoals ook vastgesteld in het literatuuronderzoek (Chen et al., 2010). De angst zorgt ook voor gevolgschade in de relatie met (de eigen) kinderen, omdat die enerzijds heeft geleid tot het vermijden van een noodzakelijk fysiek hygiënisch- en zorgcontact of anderzijds tot een overmatig beschermende houding t.a.v. de kinderen in contacten met (mannelijke) volwassenen (hypervigilantie). Krachtige woedegevoelens zijn gericht naar zichzelf, maar vooral ook naar de dader, soms ook naar de ouders of andere volwassenen omdat zij het misbruik hadden moeten voorkomen of doen stoppen.

Terugkoppeland naar de literatuur zien we een sterke bevestiging voor het specifieke gevolg bij mannelijke slachtoffer inzake schuld- en schaamtegevoelens. De schuldgevoelens komen vanuit de overtuiging dat een niet of juist wel gestelde handeling van het slachtoffer verkeerd was, terwijl schaamte de eigenwaarde aantast (Demasure, 2006). Acht respondenten geven aan zichzelf te verwijten dat zij geen weerstand hebben geboden. Belangrijke bedenking bij deze *selfblame* is dat in de publieke opinie bij seksueel kindermisbruik de schuld zelden bij het slachtoffer gelegd wordt, dit in tegenstelling tot misbruik bij volwassenen waar secundaire victimisatie zeer frequent vastgesteld wordt en de dader maar al te vaak tijdens de strafprocedure de DARVO-techniek⁸ gebruikt. Het feit dat de mannelijke slachtoffers zich niettemin toch zo vaak schuldig voelen is wellicht te verklaren door de internalisatie van het mannelijke socialisatieproces en het gegenderde stereotiepe rollenpatroon bij jongens en mannen. Eén respondent voelt zich schuldig omdat de dader na de disclosure zelfmoord pleegde, wat kan wijzen op een traumatische verbondenheid met de dader (Demasure, 2006). Alle respondenten rapporteerden schaamtegevoelens (te hebben gehad) en beschrijven een laag zelfbeeld, waarbij twee van hen ook expliciet aangaven dat zij “toch sterk genoeg hadden moeten zijn” of zich “als man hadden moeten verzetten”. Het is positief dat twee respondenten zeiden geen schaamte meer te voelen en de volle verantwoordelijkheid voor het misbruik bij de dader leggen. Schaamte veroorzaakt door het zelf ervaren van seksuele opwinding tijdens het misbruik - wat frequent voorkomt bij mannelijke slachtoffers (Bicanic & Minnen, 2019) - werd door geen van de respondenten gerapporteerd. Seksueel kindermisbruik heeft een impact op de wijze waarop het slachtoffer zijn sociale rollen vervult binnen **familie- en vriendenrelaties** (Bosc, 2000). De relatie met de ouders is bij sommige participanten verstoord omdat het misbruik door hen geminimaliseerd werd of er niet over gepraat mocht worden. Dit blijkt niet uitzonderlijk omdat ouders van meisjes die misbruikt werden meer bezorgd zouden zijn (Hilton, 2008). Relationale problemen met de (ex-)partner worden door vier respondenten gemeld. Deze toonde weliswaar in sommige gevallen veel begrip, maar bij iets minder dan de helft was er toch ook ongeloof en in één geval werd de relatie verbroken. Omdat het misbruik ook een impact heeft op de (relatie met) de partner en de kinderen (Jacob & Veach, 2005) (bijvoorbeeld de angst voor fysieke aanrakingen en hypervigilantie t.a.v. de kinderen) past een kritische reflectie dat er in het literatuuronderzoek amper aandacht wordt besteed aan de gevolgschade bij deze groep, en dat zij in het therapeutisch traject niet of zelden betrokken worden. M.b.t de bredere sociale kring zeggen vijf respondenten dat ze moeite hebben om anderen te vertrouwen en vier respondenten voelen zich sociaal geïsoleerd, wat in de bronnenstudie als een bewuste actie wordt omschreven omdat het in stand houden van de eenzaamheid als veilig wordt beschouwd

---

⁸ DARVO staat voor “deny, attack, and reverse victim and offender” (Ontken, Val Aan en Keer de rol van slachtoffer en dader om) in de reactie van de daders.

(Schouten, 2020). Bemoedigend is dan weer wel dat meer dan de helft van de participanten zegt te kunnen steunen op een sociaal vangnet.

Bijna alle respondenten rapporteerden één of meer gevolgen van het misbruik te ondervinden op hun **seksuele leven**, waarvan de helft spreekt over ernstige problemen. Het gaat enerzijds om het vermijden seks, wat frequent voorkomt bij slachtoffers van kindermisbruik en die ook worstelen met de verbinding tussen intimiteit en seks (Loeb et al., 2002). In het boek over traumaseksualiteit van P. J. Schouten wordt in dit verband gesproken over een “driehoeksrelatie”, waarbij de dader als derde aanwezig is (Schouten, 2020). Anderzijds rapporteerden ook acht respondenten proactief seksueel gedrag (promiscuïteit en risicovol gedrag). Actief slachtofferschap (i.e. de herhalingsdrang van het seksuele trauma en de pijnlijke strijd die daarbij hoort) (Schouten, 2020) werd door drie respondenten genoemd en twee respondenten hebben zich een tijd geprostitueerd. In de *Sexpert-studie* werd echter geen samenhang gevonden tussen het misbruik en het aantal latere seksuele partners. De in het literatuuronderzoek vermelde compulsieve masturbatie en auto-erotische verstikking werden door geen enkele respondent gerapporteerd. Hierbij kan de bedenking worden gemaakt dat de mannelijke respondenten deze details misschien té intiem vonden om in een gesprek met een vrouwelijke onderzoeker aan te kaarten. De *Sexpert-studie* stelde geen verband vast tussen seksueel misbruik in de minderjarigheid en de latere seksuele tevredenheid. Dit werd getoetst met de vraag naar de inschatting van de respondenten over hun “algemene tevredenheid m.b.t. hun huidige seksuele leven”. Drie van hen gaven een expliciet negatief antwoord, vier respondenten dachten er meer genuanceerd over (“er zijn nu goeie momenten”) en een kleine minderheid is zelfs tevreden over hun seksuele leven. Het literatuuronderzoek vermeldt ook verwarring over de eigen seksuele oriëntatie als gevolg van het misbruik, vooral als de dader een man was, wat samenhangt met het mannelijke socialisatieproces en de stereotiepe aannames over gendergedrag (Finkelhor & Browne, 1985; Schouten, 2020; Ouellete, 2009). Heteroseksuele mannen hebben soms angst dat het misbruik hen homoseksueel heeft gemaakt, terwijl bij homoseksuelen de verwarring zich kan manifesteren in een afkeer van contact met een mannelijke partner, omdat zij er zich zowel toe aangetrokken toe voelen als ze afstoten (Schouten, 2020). De verwarring over de seksuele oriëntatie werd bevestigd door zes van de heteroseksuele mannen en de twee homoseksuele mannen.

Als antwoord op de vraag naar de “huidige algemene levenskwaliteit” gaven drie respondenten een hoge en vijf respondenten een gemiddelde score en slechts één respondent scoort zichzelf heel laag. Het modererende effect van sommige coping skills waaronder positieve herinterpretatie zoals omschreven in de literatuur (Okur et al., 2014; Voorintholt, 2002) werd door drie respondenten bevestigd. Zij spraken over “positieve gevolgen van het misbruik” (bijvoorbeeld meer mensen- en zelfkennis). Acht respondenten trachten zin te geven aan wat hen overkwam door zich op een of andere manier in te zetten om andere slachtoffers te ondersteunen. Hoopgevend is dat bijna alle respondenten spreken over zichzelf

als overlever eerder dan als slachtoffer. Zij geven hiermee aan de traumatische gebeurtenissen toch een zekere plaats te kunnen geven in het leven.

4.2. BEPERKINGEN

Het onderzoek heeft een lage externe validiteit door het beperkte steekproefkader van tien respondenten en hun particuliere profiel (rekrutering via lotgenotengroepen seksueel geweld) (selectiebias), waardoor geen generalisering van de resultaten mogelijk is. Door de zeer specifieke subgroep van respondenten die reeds hulp gezocht hebben, geven de resultaten een vertekend beeld. *Recall bias* werd zoveel mogelijk beperkt door het peilen naar specifieke uitspraken die de herinnering aan de gebeurtenissen vergemakkelijken, open vragen te stellen en de participant zelf de volgorde van zijn verhaal te laten bepalen. De positionality van de onderzoeker m.b.t persoonlijke ervaringen en interesses speelde zeker een rol. Meer toelichting over hoe getracht werd de impact van de beperkingen te verkleinen is opgenomen in het methodisch gedeelte (“Betrouwbaarheid en validiteit”, punt 2.2.5. p.12-13)

Het moet ook duidelijk zijn dat de gevolgen die in het onderzoek vernoemd worden door de slachtoffers zelf in verband worden gebracht met het misbruik. Dit is echter een subjectieve weergave en geeft dus geen objectief causaal verband (Peterson et al., 2011).

Tenslotte waren sommige resultaten uit de *IGVM- en de Sexpertstudie* waarin antwoorden van slachtoffers werden getoetst aan die van niet-slachtoffers moeilijk te vergelijken met de resultaten uit de interviews, waar dit in niet het geval was.

4.3. AANBEVELINGEN

De specificiteit en grote variatie m.b.t. de ervaringen en gevolgen van seksueel kindermisbruik bij mannelijke (volwassen) slachtoffers noodzaakt een even grote diversiteit, specialisatie en kennis. In het bijzonder **professionele hulpverleners** (artsen, therapeuten, psychologen, psychiaters) zouden hierover zeker goed onderlegd moeten zijn. Uit Vlaams onderzoek bij klinisch psychologen blijkt dat velen weliswaar een bijkomende opleiding traumabehandeling volgden, soms ook specifiek rond seksueel geweld, maar hier worden de bijzondere noden van mannelijke slachtoffers niet bij vermeld (De Schrijver et al., 2021). Ook politionele en strafrechtelijke actoren moeten bekend zijn met de problematieken. De opleiding waarin zedeninspecteurs bij de politie leerden hoe ze met slachtoffers van seksueel geweld moeten omgaan, zou best uitgebreid worden met de specifieke problematieken van mannen en verruimd worden naar alle actoren in de Zorgcentra na Seksueel Geweld.

Een **brede maatschappelijke bewustwording** over het thema is nodig voor een veranderende zienswijze die nog te veel geconditioneerd wordt door cultureel bepaalde vooroordelen t.a.v. mannelijke slachtoffers. De geloofwaardigheid van de slachtoffers gaat vaak samen met (h)erkenning van het verschijnsel. De wijze waarop aandacht werd besteed aan mannelijke slachtoffers van kindermishandeling in het Canvas-programma “*Als je eens wist...*” kan hiertoe als voorbeeld genoemd worden. Voor de slachtoffers zelf kan toegankelijke literatuur met getuigenissen van andere slachtoffers helpen om wat hun overkomen is beter de duiden. Ten slotte kan de positieve rol die therapeuten spelen in het individuele verwerkingsproces van het slachtoffer best verruimd worden naar de **partner en de kinderen**. Het onderzoek toonde immers aan dat ook zij door het misbruik in hun welzijn geïmpacteerd worden.

Bibliografie

- Agentschap Zorg en Gezondheid (2018, oktober 11). *Identificatie en aanpak van seksueel geweld bij kinderen*. Opgehaald van www.gezondheidenwetenschap.be/:
<https://www.gezondheidenwetenschap.be/richtlijnen/identificatie-en-aanpak-van-seksueel-misbruik-bij-kinderen>
- Ahrens, C., Cabral, G., & Abeling, S. (2009). Healing or hurtful - Sexual assault survivor's interpretations of social reactions from support providers. *Psychology of Women Quarterly*, 33(1), 81-94.
- Allen, B., Tellez, A., Wevodau, A., Woods, C., & Percosky, A. (2014). The Impact of Sexual Abuse Committed by a Child on Mental Health in Adulthood. *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. I-16.
- Barth, J., Bermetz, L., Heim, E., Trelle, S., & Tonia, T. (2012). The current prevalence of child sexual abuse worldwide: a systematic review and meta-analysis. *International Journal of Public Health*.
- Beijeman-Spronk, J. (2019). *Seksualiteit na seksueel misbruik in de jeugd*. NCOI Opleidingsgroep.
- Ben-David, S., & Silfen, P. (1993). Rape, death and resurrection: Male reactions after Disclosure of the Secret of Being a Rape Victim. *Med Law*, 12: 181-183.
- Berg, J. v., Ekhart, T., & Woertman, L. (2004). De man als slachtoffer van seksueel misbruik: beïnvloedende factoren bij het toekennen van slachtofferstatus. *Tijdschrift voor Seksuologie*, Vol. 28: 123-127.
- Bianic, I., Engelhard, I., & Sijbrandij, M. (2014). Posttraumatische stressstoornis en seksuele problemen na seksueel geweld. *Tijdschrift voor Gedragstherapie*, 4:1-10.
- Bicanic, I., & Minnen, A. v. (2019). Jongens en mannen als slachtoffer van seksueel geweld. *Psyxpert*, Jg. 5 ed. 1 2019-1.
- Bijleveld, C. (2013). *Methoden en technieken van onderzoek in de criminologie*. Den Haag: Boom Lemma.
- Bosc, M. (2000). Assessment of social functioning in depression. *Comprehensive Psychiatry*, 41(1), 63-69.
- Bourke, B. (2014). Positionality: Reflecting on the Research Process. *The Qualitative Report*, Vol. 19, 1-9.
- Brayley, H., Cockbain, E., & Gibson, K. (2014). *Rapid evidence assessment - the sexual exploitation of boys and young men*. London: The Nuffield Foundation.
- Briere, J. (1992). Methodological issues in the study of sexual abuse effects. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 30, 196-203.
- Buysse, A., Caen, M., Dewaele, A., Enzlin, P., Lievens, J., T'Sjoen, G., (red.), H. V. (2013). *Sexpert - seksuele gezondheid in Vlaanderen*. Gent: Academia Press.

- Chen, L., Muras, M., Paras, M., Colbenson, K., Sattler, A., Goranson, E., & al., e. (2010). Sexual abuse and lifetime diagnosis of psychiatric disorders. Systematic review and meta-analysis. *Mayo Clinic Proceedings*, Vol. 85, 618-629.
- Dalby, J., Hart, R., & Russel, W. (2021). Childhood sexual abuse of boys as gender-based violence. *Academia Letters*, Article 3092.
- Davies, M., & Rogers, P. (2006). Perceptions of male victims in depicted sexual assaults: A review of the literature. *Agression and Violent Behavior*, Vol. 11 - pp. 367-377.
- De Schrijver, E., Platinck, S., Kool, U., De Schrijver L., & Uzieblo, K (2021): *Competentieprofiel voor Klinisch Psychologen met Expertise in Psychotrauma. Addendum: voorstel opleidingstraject voor traumapsychologen*. Brussels: Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen.
- Death, J. (2013). *'They Did Not Believe Me': Adult Survivors' Perspectives of Child Sexual Abuse by Personnel in Christian Institutions*. Brisbane: Crime and Justice Research Centre.
- Decorte, T., & Zaitch, D. (2016). *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (Derde, grondig herwerkte ed.). Leuven: Acco.
- Delfos, M. F. (1994). De ontwikkeling van intimiteit - Een ontwikkelingspsychologisch model gekoppeld aan een model van de gevolgen van seksueel misbruik. *Tijdschrift voor Seksuologie*, Jg. 18, nr. 4, 282-292.
- Demasure, K. (2006). Schuld en schaamte bij slachtoffers van seksueel misbruik. *Rondom Gezin*, Jg. 27, nr.1, 1-8.
- Duriesmith, D. (2020). Engaging or changing men? Understandings of masculinity and change in the new 'men, peace and security' agenda. *Peacebuilding*, 8:4, 418-431.
- Federale Overheidsdienst Justitie. (2022, maart 31). *Kadernota Integrale Veiligheid 2022-2024*. Opgehaald van www.justitie.belgium.be/nl: https://justitie.belgium.be/nl/publicaties/kadernota_integrale_veiligheid_2022_2024
- Finkelhor, D., & Browne, A. (1985). The Traumatic Impact of Child Sexual Abuse: A Conceptualization. *American Journal of Orthopsychiatry*, Vol. 55 (4) - pp. 530-541.
- Fomenko, E., Baert, S., & Keygnaert, I. (2021). *Zorgcentra na Seksueel Geweld in België - Jaarrapport 2020*. Gent: Universiteit Gent-ICRH.
- Glasser, M., Kolvin, I., Campbell, D., Glasser, A., & Leitch, I. (2001). Cycle of child sexual abuse: links between being a victim and becoming a perpetrator. *British Journal of Psychiatry*, 179, 482-494.
- Greenfield, M. (1990). Disclosing incest: The relationships that make it possible. *Journal of Psychosocial Nursing*, vol . 28, 20-23.
- Haeken, S. V., & Verdonck, E. (2018). *Geweld, gemeten en geteld scholenonderzoek 2018 - Aanbevelingen in de aanpak van geweld tegen kinderen en jongeren*. Leuven: UC Leuven/Limburg.
- Hilton, A. (2008). *"I thought it could never happen to boys" - Sexual Abuse & Exploitation in Cambodia*. Cambodia: Social Services of Cambodia.
- Hornor, G. (2002). Child Sexual Abuse: Psychological Risk Factors. *Journal of Pediatric Health Care*, Vol. 16, 187-192.

- Hughes, T., McCabe, S., Wilsnack, S., & West, B. (2010). Victimization and substance use disorders in a national sample of heterosexual and sexual minority women and men. *Addiction*, Vol. 105(12): 2130-2140.
- Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. (2014). *Seksueel geweld. Wat nu?* Opgehaald van www.igvm-iefh.belgium.be/nl: https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/downloads/75%20-%20Seksueel%20geweld_NL.pdf
- Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. (2021, november 25). *Nationaal actieplan in de strijd tegen gendergerelateerd geweld 2021-2025 - Strategische pijlers en belangrijkste maatregelen*. Opgehaald van www.igvm-iefh.belgium.be/: <https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/20211125-nap-2021-2025-clean-nl.pdf>
- Jacob, C., & Veach, P. (2005, 52(3):284-297). Intrapersonal and familial effects of child sexual abuse on female partners of male survivors. *Journal of Counseling Psychology*, 52(3):284-297.
- Kedde, H. (2012). Seksuele disfuncties in Nederland: prevalentie en samenhangende factoren. *Tijdschrift voor Sexuologie*, 36-2, 98-108.
- Keygnaert, I., & Melkebeke, I. V. (2018). *Zorg voor slachtoffers van seksueel geweld - Gids voor steunfiguren*. Gent, België: ICRH - UGent.
- Kok, R., Matthijsen, A., & Marijnissen, R. (2005). Psychische gevolgen op oudere leeftijd van seksueel misbruik in de jeugd. *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, Vol. 17 - pp. 905-908.
- Krug, E. G. (2002). *World report on violence and health*. Opgehaald van www.who.int/: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42495>
- Leuw, E., Bijl, R., & Daalder, A. (2004). *Seksuele delinquentie*. Den Haag: Wetenschappelijk onderzoeks- en documentatiecentrum.
- Liu, R. T., Scopelliti, K. M., Pittman, S. K., & Zamora, A. (2018). Childhood maltreatment and non-suicidal self-injury: A systematic review and meta-analysis. *Lancet Psychiatry*, 5(1): 51-64.
- Loeb, T. B., Williams, J., Chin, D., Wyatt, G., & Carmona, J. V. (2002). Child Sexual Abuse: Associations With the Sexual Functioning of Adolescents and Adults. *Annual Review of Sex Research*, 13:1, 307-345.
- Lotgenoten Seksueel Geweld. (2022). *Informatie voor mannen en jongens die seksueel misbruikt zijn*. Opgehaald van www.lotgenotenseksueelgeweld.nl/: <https://www.lotgenotenseksueelgeweld.nl/seksueel-misbruik-van-mannen-en-jongens/>
- Mortelmans, D. (2013). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden* (4e herziene ed.). Leuven: Acco.
- Naezer, M. (2011). *Ouders aan het woord - Over vader- en moederschap na seksuele kindermishandeling in het verleden*. Vereniging tegen seksuele kindermishandeling binnen gezin, familie en andere vertrouwensrelaties.
- Nagtegaal, M. (2012). *Gerapporteerde problemen van slachtoffers van seksueel misbruik in de kindertijd - Een meta-review*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.
- Okur, P., Knaap, L. v., & Bogaerts, S. (2014). Copingstrategieën en hulpbehoefte na seksueel misbruik in de kindertijd: jongeren aan het woord. *Tijdschrift voor Sexuologie*, 38-3, 105-110.

- O'Leary, P. (2009). Men who were sexually abused in childhood: Coping strategies and comparisons in psychological functioning. *Child Abuse & Neglect*, 33:471-479.
- Ouellete, M. (2009). "Some Things Are Better Left Unsaid": Discourses of the Sexual Abuse of Boys. *Jeunesse: Young People*, pp. 66-93.
- Peerden, A. (2001-2012). De relatie tussen slachtofferschap van seksueel misbruik in de kindertijd en de ontwikkeling van gedragsproblemen, resulterend in delinquent gedrag. Nederland: Universiteit van Tilburg.
- Pereda, N., Guilera, G., Forns, M., & Gómez-Benito, J. (2009). The prevalence of child sexual abuse in community and student samples: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, Vol. 29 - pp. 328-338.
- Peterson, Z.D., Voller, E.K., Polusny, M.A., & Murdoch, M. (2011). Prevalence and consequences of adult sexual assault of men: Review of empirical findings and state of the literature. *Clinical Psychology Review*, 31(1), 1-24.
- Piekaar, P. (1994). Seksueel misbruik van jongens: een nieuw sociaal probleem ? *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift*, Vol. 21 nr 2: 30-50.
- Pieters, J., Italiano, P., Offermans, A., & Hellemans, S. (2010). *Ervaringen van vrouwen en mannen met psychologisch, fysiek en seksueel geweld*. Brussel: Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.
- Reemst, L. v., Fischer, T., & Dongen, S. v. (2013). *Risicofactoren voor herhaald slachtofferschap - Een literatuurscan*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.
- Romano, E., & Luca, R. D. (1999). Male sexual abuse: a review of effects, abuse characteristics, and links with later psychological functioning. *Aggression and Violent Behavior*, 6 (2001), 55-78.
- Romano, E., & Luca, R. D. (2001). Male sexual abuse: a review of effects, abuse characteristics, and links with later psychological functioning. *Pergamon - Aggression and Violent Behavior*, Vol. 6: 55-78.
- Romano, E., & Luca, R. D. (2005). An Individual Treatment Programme for Sexually Abused Adult Males: Description and Preliminary Findings. *Wiley InterScience*, Vol. 14: 40-56.
- Schapansky, E., Depraetere, J., Keygnaert, I., & Vandeviver, C. (2021). Seksueel geweld in België: Aard, omvang en risicofactoren van slachtofferschap van seksueel geweld in een nationaal representatieve bevolkingssteekproef. *PANOPTICON*, 42(3), 227-49.
- Schouten, P. J. (2020). *Traumaseksualiteit - Als jongen seksueel misbruikt - Mannen tussen slachtoffer en ouderschap*. Utrecht: Uitgeverij Eburon.
- Taylor, S., & Norma, C. (2012). The ties that bind: Family barriers for adult women seeking to report childhood sexual assault in Australia. *Women's Studies International Forum*, 1- 11.
- Thomas, S., Alexander, A., Divakaran, J., & Kallivayalil, R. (2022). The coping skills and quality of life among rape survivors - A descriptive study from Kerala. *Indian Journal of Psychiatry*, 387-394.
- Voorintholt, H. (2002). *Anders was ik misschien nu wel minister geweest...* Delft: Eburon.
- Wark, J., J., & Vis. (2018). Effects of Child Sexual Abuse on the Parenting of Male Survivors. *Trauma, Violence & Abuse*, VOL. 19, No. 5, 499-511.

Weber, F., Gearing, J., Davis, A., & Conlon, M. (1992). Prepubertal initiation of sexual experiences and older first partner predict promiscuous behavior of delinquent adolescent males-unrecognized child abuse ? *Journal of Adolescent Health*, Vol. 13 , 600-605.

World Health Organization. (2016, August 31). *Strengthening the medico-legal response to sexual violence*. Opgehaald van www.who.int/: <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-RHR-15.24>